

ENZO DIJAŠKI LIST

LETNIK 17 · LJUBLJANA · 1929-30

MEA CULPA PRVEGA TRIMESEČJA

Ing. Penčov

NOVEMBER 1929

ŠTEVILKA 3

Vsebina: Z. Grey, Mož gozda. Povest. S sliko. (Dalje.) — Trentar, O stikih dr. Mahniča in dr. Kreka s srednješolskim dijaštvom. (Konec.) — Vanjuša, Onemoglost. Pesem. — Jos. Voršič, Nekaj o podmornicah. Z 2 slikama. — Simona, Moje učiteljjevanje v Toskani. (Konec.) — Dr. V. Bohinec, Sueški prekop. S slikami. — Iv. Koštiál, Drobtinice iz zgodovine besed. (Dalje.) — Delo najmlajših: Iv. Krstnik, Kostanjarja. — Drobno blago: Literarni pomenki. * Odgovori in obvestila. * Mali obzornik. * Dijaški šah. * Za dobro voljo. * Uganke.

MENTOR izhaja desetkrat med šolskim letom, vsakega 15. v mesecu. List urejuje Blaž Poznič, izdaja ga Prosvetna zveza, oblastem odgovarja dr. Jakob Mohorič. Tiska tiskarna »Slovenija«, za tiskarno odgovoren Albert Kolman, Ljubljana, Celovška 61.

UREDNIŠTVO in UPRAVA je v Ljubljani, Gradišče 4. Vsi rokopisi in dopisi, ki se nanašajo na vsebino lista, naj se pošiljajo na uredništvo, naročnina in reklamacije na upravo. Rokopisi se ne vračajo.

CELOLETNA NAROČNINA za dijake 30 Din, za nedijake in zavode 40 Din. Plačuje se naprej. Posamezna številka 4 Din. — Številka čekovnega računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676.

Za Italijo znaša naročnina 10 Lit za dijake, 15 Lit za druge in se plačuje po italijanskih čekovnih položnicah »Katol. misijonov« v Ljubljani, za Avstrijo 4 S za dijake, 6 S za druge in se plačuje po avstrijskih čekovnih položnicah »Katol. misijonov«, za Ameriko 1 dolar, za druge kraje 4 švic. franke. — Iz inozemstva se more pošiljati naročnina tudi v priporočenem pismu. — Številka ček. računa za Italijo: 11 1670 (položnice »Katol. misijonov« v Ljubljani), za Avstrijo: B-156.644 (položnice »Katol. misijonov« v Ljubljani).

POVERJENIKI, ki so naročili list za več dijakov skupaj, smejo plačati list — ako jim ni mogoče poslati vse naročnine naprej — v trikratnih obrokih, in sicer pred izidom tretje številke prvo tretjino, pred izidom šeste številke drugo in pred izidom devete številke zadnjo tretjino. Poverjeniki dobe za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj.

Iz uredništva in uprave.

Uprava Mentorja razpolaga iz prejšnjih let še z naslednjo zalogo:

Za leto 1926/27 (14. letn.) se dobe še številke 1, 2, 3/4 in 7/8, vsaka posamezna po Din 4.—, dvojna po Din 8.—.

Za leto 1927/28 (15. letn.) se dobe še

a) številke 3, 4, 5, 6, 7/8, 9/10 po Din 4.—, dvojne po Din 8.—;
b) celotni, originalno v platno vezani letniki po Din 60.—, za dijake po Din 50.—.

Za leto 1928/29 (16. letnik)

a) številke 1/2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9/10 po Din 4.—, dvojne po Din 8.—;
b) celotni broširani letniki po Din 40.—, za dijake po Din 30.—.
c) celotni vezani letniki (kakor zgoraj) po Din 60.—, za dijake po Din 50.—;

č) nekaj celotnih broširanih letnikov po izredni ceni Din 15.— za izvod. (Štev. 1/2 je pri teh izvodih že nekoliko obrabljena ali prepognjena, sicer pa cela.)

Dijaki in dijakinje

kupujte vse šolske knjige in potrebščine v skladišču

**Oblastne zaloge šolskih
knjig in učil v Ljubljani,**

Vrazov trg 4 — Šentpetrska vojašnica, glavni vhod!

Posebe Vas pa opozarjamo še na

Karto zgodovinskega razvoja SHS 1804—1918, prired. A. Zavrl. Priročna izdaja Din 8.—.

Šolski zoo. Kratko navodilo za ustanovitev živalskega vrta. Cena Din 6.—.

Oboje vam bo izvrstno služilo tudi izven šole!

ZANE GREY:

MOŽ GOZDA.

Roman z divjega zapada.

Slovenski pripoveduje dr. Joža Lovrenčič.

Tretje poglavje.

Popoldne, ko je opravil v vasi to in ono, za kar so ga prosili prijatelji, je krenil Dale na Auchinclosovo farmo.

Nizka, pol zidana pol lesena hiša je bila nenavadno velika in se je dvigala na griču kake pol milje izven vasi kot dom in utrdba. Bila je prvo poslopje v pokrajini in ko so jo gradili, so morali nekajkrat prekiniti z delom, da so odbili indijanske napade. Kot ponosna gospodarica je gledala Auchinclosova hiša z griča na skednje in lope in staje raznih velikosti in oblik, gledala na sto juter dobro obdelane zemlje, kjer je valovilo zlato žito v popoldanskem solncu, gledala na neznansko obširen pašnik, ki ga je delil v dva dela potok, ob katerem so rastle vrbe. Po pašniku so se pasli številni tropi konj, dalje zunaj na valovitih pustih nižinah pa črede goved.

Vsa farma je pričala o dolgoletnem naporu delu in veliki vztrajnosti. Potok je namakal zeleno dolino med dvorcem in vasjo, vodo za domačo uporabo so pa imeli napeljavali iz gore, od koder je tekla po borovih žlebeh kakor srebrn trak, iz doline navzgor pa je morala po nerodnih cevih in otroci v Pinu so se čudili, kako more teči navkreber prav v Auchinclosovo kuhinjo.

Dale je zagledal Auchinclosa v senci na verandi. Razgovarjal se je s pastirji in ovčarji. Močan, širokopleč mož je bil in ne enega sivega lasu še ni imel.

Še kar nič star bi ne bil videti, ako ne bi bil njegov obraz nekam utrujen, mračen in bled. Njegove modre, odkrite oči so gledale žalostno, a vendar je žarel v njih še vedno moški pogum.

Medtem ko je Dale ugibal, ali ga Auchinclos sprejme ali nažene, je videl, da ga je opazil in da je odslovil pastirje. Dobro znamenje je bilo to in Dale se je začudil in se mu približal.

»Kako gre, Al, kako gre?« je mirno pozdravil in odložil puško.

Auchinclos ni vstal, pač pa mu je ponudil roko.

»Hej, Milt Dale, prvič vas vidim zdaj, ne da bi vas mogel zgrabiti in položiti lepo na tla!«

Malo godrnjavo je govoril, a vendar ginjeno.

»Hočete pač reči, da niste prav zdravi? Žal mi je, Al!« je odvrnil Dale.

»Ni to, ne! Nikdar v svojem življenju nisem bil bolan. Zdelan sem le kakor konj, ki je bil močan in voljan in je preveč garal... Vi, Milt, pa ste vedno enaki, kakor bi se življenje v gozdu ne dotaknilo človeka. In mogoče ste celo pameten dečko! Zadnje čase, ko ne morem drugega, sem tudi o tem razmišljal... Samo, Milt, tako življenje vas ne obogati!«

»Al, vse imam, kar si želim in kar potrebujem.«

»Lepo in prav, a ste sami zase, ne da bi se zmenili za ljudi. Človek je ro-

jen tudi za dobra dela, a vi se zanje ne brigate...«

»Kdo ve, sva pač različnega mnenja, Al!« je menil Dale in se široko nasmešnil.

»Kakor vedno... No, kaj ste prišli, samo da me obiščete?«

»Ne samo to,« je dejal Dale zamišljeno. »Najprej vam povem, da sem pripravljen, plačati vam ovce, katere vam je, kot še vedno trdite, končal moj kuguar.«

»Plačati hočete, kako?«

»Mislim, da jih ni bilo dosti.«

»Kakih petdeset!«

»Toliko? In vi mislite res še vedno, da jih je moj Tom?«

»Hm, seveda jih je, vem.«

»Al, kako morete nekaj vedeti, česar jaz ne vem? Sicer se ne bova pričkala spet radi tega. Ovce vam plačam. Odslužim jih.«

»Kaj, radi tega ste prišli?« se je začudil Auchinclos.

»Radi tega.«

»Potem naj me vrag pobere!« je rekel Al in se naslonil ter zvito opazoval Daleja. »Kaj le mislite, Dale? Ali ste slišali kaj o moji nečakinji in se hočete postaviti?«

»Da, Al, njen prihod je v marsičem v zvezi z mojim prihodom,« je suho odvrnil Dale. »Toda, da bi se postavljali radi nje, nak!«

»Haha, taki ste in nič drugačni kakor fantje tod okoli. Sicer je to dobro znamenje. Ženske je bilo treba, da vas izvabi iz gozdov!«

»Častna beseda, Al!...«

»Sinček, nič ne boš nalagal starega moža!«

»Lagal? Nikomur ne lažem! Lagati, Al, znajo samo ljudje, ki živijo v mestih in mislijo vedno na svoj posel. Jaz živim v gozdu, kjer mi ni treba lagati!«

»No, saj nisem mislil tako hudo, Dale, in nemara bo res, kar pravite...«

»Ovce vam torej odslužim!«

»Ne, ni treba!« ga je hitro zavrnil Al. »Črto čez ta račun. Lepo je, da ste prišli in bili pripravljeni povrniti ško-

do. Dovolj je to in naj vas delj ne skrbi!«

»Še nekaj sem vam hotel povedati, Al! Za Beasleya gre...« je začel Dale, da bi prešel v pravi razgovor.

Auchinclos se je stresel, v lica mu je planila kri in zavzdignil je tresočo se roko:

»Ne govorite mi o tem... o tem... mehikanskem psu!« je bruhal. »Pred očmi se mi megli, Dale... Saj vem, da ste se danes zavzeli zame... Lem Harden mi je povedal. Vesel sem bil. In to je, radi česar sem pozabil na oni stari spor... O tem ovčjem tatu pa tiho — sicer vas naženem!«

»Al, bodite pametni!« ga je miril Dale. »Nujno potrebno je, da vam o Beasleyu nekaj povem.«

»Ne, ničesar nočem slišati!«

»Morate, Al. Beasley bi rad dobil vse vaše. Neko kupčijo je sklenil...«

»Sveta nebesa, saj to vem!« je vzrotil Auchinclos, planil pokonci in obraz mu je posinel. »Ali mislite, da ste mi povedali kaj novega? Tišajte, Dale, več ne vzdržim!«

»Pa vendar, Al. Za nekaj hujšega gre! Vaše življenje je ogroženo in vaša nečakinja Helen...«

»Tiho in izginite!« je zarjul Auchinclos in stisnil in stresel svoje velike pesti. Jeza ga je tako zgrabila in zdelala, da je bil ves onemogel.

»Al, vaš prijatelj sem!« ga je skušal Dale pomiriti.

»Prijatelj, ha!« je bil Auchinclos še vedno besen. »Potem ste edini!... Milt Dale, bogat sem in z eno nogo že v grobu. Nikomur ne zaupam... Vi, vi, divji lovec, pa mi dokažite, da ste moj prijatelj. Dokažite! Pojdite in ubijte tega podlega ovčjega tatu! Storite karkoli in potem se vrnite, da se zgovoriva!«

Na vratih je to govoril, nato se kakor opotekel v hišo in jih zaprl. Dale je trenutek postal, vzel potem puško in odšel. —

Večerilo se je že, ko je prišel Dale

v taborišče svojih štirih mormonskih prijateljev.

John, Roy, Joe in Hal Beeman so bili sinovi mormonskega pionirja, ki je bil ustanovil naselbino Snowdrop. Mladi so bili še, a trdo delo in trdo življenje pod milim nebom jim je dalo svojo zrelost. Po starosti se niso dosti ločili, po zunanosti pa celo nič. Jezdec, ovčarji, pastirji, lovci so bili, dolgih, krep-

Dale in Beemani so bili sorodni značaji in zato so se tudi spoprijateljili. Zaupali pa so si predvsem, ko je šlo za življenje v gozdu.

Ko je prišel Dale, so ga povabili, naj večerja z njimi. Med večerjo so govorili ko navadno, kadar so se srečali, ker Dale je o svojem načrtu še molčal. Po večerji je pomagal Joeju pri konjih, ki sta jih prignala v jaso sredi borov in jim

Prišel je pod okno...

kih mišičastih postav, suhih, brončenih, mirnih obrazov in tihih, ostrih oči kot ljudje, ki živijo v naravi.

Taborišče so imeli tri milje od Pina ob nekem studencu v votlini, ki so jo obdajali topoli. Čeprav so delali pri Beasleyu tik zraven vasi, so vendar, zvesti naseljeniškim navadam, jezdili na delo in z dela.

povezala prednje noge, da ne bi ponoči ušli. Ta čas je legla že noč nad pokrajino in v taborišču je zaplapolal ogenj.

»Pri Beasleyu ste torej zaposleni?« je vprašal Dale, ko se je vrnil k ognju.

»Smo bili, smo bili,« mu je zategnjeno odvrnil John. »Danes, ko je naš mesec pri kraju, smo šli po plačo in odpovedali. Beasley je rohnell!«

»Zakaj ste ga zapustili?»

John je molčal in molčali so tudi bratje, kot bi bili dogovorjeni.

»Čujte, nekaj vam povem in potem govorite!« je dejal Dale in jim na kratko povedal, kako se je Beasley domenil s Snakom Ansonom, da bi ugrabil Auchinclosovo nečakinjo in jo odvedel.

Ko je Dale končal s svojo zgodbo, so mladi Mormoni tiho obsedeli, ne da bi bili kaj presenečeni. John, najstarejši, je s šibo podrezal po žerjavici, da so se vzbudile v njej iskre in letele na vse strani.

»Milt, kaj nam pripoveduješ vse to?« je vprašal nato John.

»Edini prijatelj ste mi,« je odvrnil Dale. »V vasi sem o vsem tem molčal in mislil na vas, mladci! Nikakor nočem pustiti, da bi Snake Anson ugrabil dekleta. Zato bi rad pomoči in prišel sem k vam!«

»Dekle sem, dekle tja, Beasley je mogočen in Al peša!« je John upošteval razmere.

»Ne gre vedno vse tako gladko, kot si je kdo želel! Pa naj bo kakorkoli! Kar me jezi, je ona kupčija z dekletom... Šestnajstega pride v Magdaleno in potem s pošto v Snowdrop. Kaj bi bilo storiti? Če bi se peljala s pošto, potem bi bil jaz zraven na kozlu, stavim! Pa se sploh ne sme peljati s pošto! Mladci, pomagajte mi, saj sem vam tudi jaz kajkrat, ko ste bili v stiski in zadregi. Res je to nekaj drugega, a vendar! Kdo je Beasley, veste in veste, da bi vas potem strahoval Snake s svojo tolpo. Hitre konje imate, bistro oči za sleherno sled in strelci ste, da zlepa ne takih! Dečki ko nalašč, da z vami uženem to podlo tolpo. Ali mi boste pomagali ali naj grem sam?«

John Beeman je stisnil krenko Daleju roko in za njim tudi bratje, ki so vstali. Oči so jim žarele in čudno bridka poteza se jim je začrtala krog ozkih usten.

»Milt, bolje ko ti vemo, kdo je Beasley. Našega očeta je uničil in osleparil še mnogo drugih Mormonov. Do-

kaze imamo, da dobiva ovce, ki jih krade Ansonova tolpa... Naši ljudje nam niso dovolili, da bi javno obtožili Beasleya. Pa smo molčali in trpeli. Oče nam je govoril: »Le počakajte, naj kdo drugi začne z Beasleyem!...« Pa začneš ti!«

Tako John.

Roy, najboljši lovec in jezdec, ki je bil tudi najbolj željan pustolovščin in nevarnosti in bil že z Dalejem često na dolgih pohodih, je pa dejal odločno in poln gneva:

»S teboj gremo!«

Nato so znova potaknili ogenj, sedli okoli njega in ugotavljali načrt, kako bi rešili Helen Rayner. Zadostno število osedlanih konj — dolg ovinek, da bi neopaženo prispeli v Magdaleno, kjer bi pregovorili dekle, ki se bo trmoglava hotela peljati s pošto. Če bi ne šlo drugače, bi jo nasilno odvedli. Potem boj z zasledovalci — beg skozi gozde, dokler je ne privedejo zdrave in neupoškovane k Auchinclosu...

»Milt, ali gremo zdaj nad Beasleya?« je pomenljivo vprašal Roy Beeman, ko so bili z načrtom gotovi.

Dale je bil zamišljen in ni odgovoril.

»Dovolj bo za danes!« je rekel John in potem so legli in zaspali.

Četrto poglavje.

Helen Rayner je sedela že štiriin-dvajset ur v ekspresu na zapad, ko je odkrila vznemirjajočo jo okolnost.

Spremljala jo je šestnajstletna sestra Bo, a vendar ji je bilo slovo od doma težko. Zapustiti je morala ovdovelo mater s številnimi še nedoraslimi otroki, za katere je dotlej tudi ona skrbela s prihranki svojega poučevanja. Stričeva vabila je bila vesela, ker je upala, da bo poslej lažje pomagala materi, in še zato, ker je v njej živel duh prvih pionirjev in bi rada doživela kdovekaj posebnega na divjem zapadu, ki jo je vedno mikal. Med vožnjo se je že vživela v farmo, ki bo njena last, videla konje, govedo, ovce, pašnike in gozde

in nenavadno bilje in cvetje in pozabila je žalost slovesa.

Pa je na postaji v Lajunti opazila Harva Riggsa, ki se je delal, da je ne vidi, a jo je le iskal. Kakor bi jo kdo polil z mrzlo vodo, ji je bilo. Ni ga marala, ni ga mogla. Mati mu je bila nekaj dolžna in je govorila zanj, ko jo je vprašal za roko. Zavrnila ga je, a ji le ni dal miru. Bil je domišljav pustolovec, ki ni imel prav nič prikupnega. Postavljal se je z nešteti junaštvji, v katera pa Helen ni verjela.

In ta človek ji sledi!

Trnje med rožami sanj o novem domu na zapadu.

Helen ga je poznala in je vedela, da je podel, da se ne bo strašil nikakih sredstev, s katerimi bi dosegel svoj cilj. To jo je vznemirilo in čustvo osamljenosti, bojazni in zapuščenosti jo je objelo. Pa le mimogrede. Ponos in pogum Auchinclosov se je vzbudil v njej in sklenila je, da nastopi z nepopustljivo odločnostjo.

Vlak je drevel preko novih pokrajin, slika za sliko se je vrstila, gozdi in ravni, prepadi in pušče — vse kot v sanjah in Helen je pozabila na svojo nadlogo in skrbela le za sestro, ki je bila od sile živa in radovedna.

Sedeli sta si nasproti in imeli ob sebi košare, v katere jima je spravila mati vse, kar je mogla, da ne bi napravili na bogatega strica slabega vtisa. Tudi brašno.

Ko se je zvečerilo in so začeli potniki jesti, sta tudi Helen in Bo vzeli manjšo košaro, si jo položili na kolena, jo odprli in se založili z njeno vsebino. Potem sta se stisnili druga k drugi, se odeli in zadremali.

Vlak je drevel in drevel v noč milje in milje, ne da bi postal, zakaj ure in ure ni bilo ob progi na vasi ne kočje ne kakega indijanskega viggama.

Zjutraj, ko sta deklici spet brskali po košu, se je vlak ustavil v Las Vegas.

»Glej, glej, Nell, cowboye!« je vzkliknila Bo veselo.

Helen se je zasmejala in opazovala

sestro. Majhna je bila, polna življenja, imela kostanjeve lase in temnomodre oči, ki so škrateljsko živo žarele in vabile ko magnet.

Na peronu je bilo nekaj železničarjev, nekaj Mehikancev in postopajočih cowbojev, med katerimi je bil eden posebno leporasel; imel je rdečebromčen obraz, svetlordečo ruto okoli vratu, ob pasu revolver in dolge, ukrivljene ostroge na čevljih. Očividno je ujel Bojin občudujoč pogled in se bližal oknu, ob katerem sta sedeli deklici. Čudno neokretno je hodil, kot bi ne bil vajen peš. Prišel je pod okno, snel sombrero in se prostodušno smehljajal. Heleni je ugajal na prvi pogled in ko se je obrnila, da bi ugotovila, kak vtis je napravil na Bo, je videla, da je sestra do smrti prestrašena.

»Dobro jutro, kam gre pot?« je vprašal cowboy še vedno dobrodušno smehljaje se.

Barva njegovega glasu in njegova šegava veselost je znova zadivila Helen.

»V Magdaleno se peljeva in potem s pošto v White Montains,« je odgovorila.

Cowboy se je začudil.

»Apaška pokrajina, Mis! Ni za vas! Oprostite — mar ste Mormonka?«

»Ne, nečakinji Ala Auchinclosa sva,« je pojasnila Helen.

»Ho, kaj poveste! Bil sem že v Magdaleni in slišal sem o Alu. Gresta v obisk?«

»Doma bova tam.«

»To je pa lepo! Zapad potrebuje deklet... Da, slišal sem o Alu. Star govedar iz Arizone v deželi ovac! Nič kaj prijetno. Radoveden sem le, če bi me vzel v službo za jezdeca, ako bi kdaj stopil do njega?« Še se je smehljajal, ko je to govoril in ošvignil s svojim pogledom Bo tako, da se je Helen nasmešnila, sestra pa zardela...

»Mogoče bo kaj. Stric mi je nekoč pisal, da mu vedno primanjkuje delavcev,« je povedala Helen.

»Pridem in pogledam!«

Kratko je odgovoril in Helen ga je presodila, da je drzno pogumen in da je v njem še nekaj trdega, neizprosnega. Ker je še mislila na pogled, ki je bil namenjen sestri, jo je podražila in rekla:

»Mogoče vam bo moja sestra utrla pot pri stricu!«

Tedaj so butnili vozovi drug ob drugega in se začeli premikati. Cowboy je stopal z dolgimi koraki poleg voza, v katerem sta bili sestra, in dosegal, visok kot je bil, višino okna in upiral svoj pogled v Bo.

»Srečno — ljubljena!« je zaklical in obstal.

»He, to gre hitro pri tem gospodu!« je dejala Helen, Bo je pa vnovič zardela.

»Nell, ali ni ko kak junak v pravljici?« je vprašala čez trenutek in oči so ji žarele.

»No, tako hudo ni, lep je pa!«

Bo se je komaj premagala, da ni pogledala skozi okno in zamahnila z roko, skrivaj je pa le kukala, a v svojo žalost zaman.

»Kaj se ti zdi, ali bo prišel k stricu Alu?« je hotela tolažbe.

»Otrok, saj se je vendar šalil!«

»Nell, stavim, da pride! O, to bi bilo lepo!... Zdi se mi, da sem se zaljubila, hihhi... Lepši pa je ko oni Harve Riggs, ki je lazil vedno za teboj!«

Helen je vzdihnila, ker jo je Bo s svojim živim in trmastim značajem skrbela in še, ker jo je spomnila osovraženežnega človeka.

Sprevodnik ju je tedaj opozoril na strašno Goro lakote, kamor so bili nekoč nagnali Indijanci Špance in jih izlakotili do smrti. Bo je z zanimanjem poslušala zgodbo in ko so pridreveli mimo mehikanskih ilnatih hiš v indijansko pokrajino, kjer je bilo videti ob progi slikovite puebls in tetovirane Indijance in njihove kosmate divje mustange — tedaj jo je to kar navdušilo.

»O, pa ti Indijanci so — mirni!« je bila žalostna.

»Za božjo voljo, otrok, kaj bi hotela, da bi bili divji, bojeviti kot oni?«

»Take bi rada videla, da!« je priznala Bo.

»Bo, stavim, kesala se bom, da sem te vzela s seboj!« je bila Helen žalostna.

»Nell, ne boš se, nikdar se ne boš!«

Proti poldnevu so dospeli v Albuquerque, kjer sta morali prestopiti. V množici klepetavih Mehikancev, predrznih cowbojev in oprezujočih Indijancev se je Helen posebno bala za Bo, zlasti ker jima je sprevodnik zaupno povedal, da je kraj nevaren in da je bolje, če ostaneta v vozu in se ne kažeta v oknu.

Vlak te stranske proge je imel tri vozove, med katerimi je bil le eden oseben. Potnikov je bilo v njem malo. Helen se je bala, da utegne vstopiti Harve Riggs, kajti moral bi v ta voz, če bi hotel še isti dan v Magdaleno. Ko je mislila o tem, se je odmaknila Bo od okna — za opomin sprevodnikov se ni brigala — in začudeno vzdiknila:

»Nell, onega Riggsa sem videla, v naš vlak je vstopil!«

»Jaz sem ga videla že včeraj,« je odvrnila Helen suho.

»Zasleduje te, o, ta... ta...« je bila Bo huda in zagotovila sestri, da mu že pokaže.

Harve Riggs je res vstopil. Bil je mož srednje velikosti, temen, jezen, z dolgimi črnimi brkami in lasmi in oblečen tako, da bi vzbujal pozornost. Sombrero, apaska ruta, pas za patrone, puška — postavljal se je in zbadljivih opazk ni manjkalo, ko se je pojavil v vozu. Ko je odložil svoje stvari, se je obrnil in se približal klopi, kjer sta sedeli dekleti.

»Hej, Nell, ali sem vas presenetil?« je vprašal.

»Nič,« je dejala hladno.

»Stavim, da sem vas!« je hitel.

»Harve Riggs, oni dan, preden sem odšla od doma, sem vam rekla, da me prav nič ne briga, kaj vi delate in govorite!«

»Pa vam le sledim, celo na zapad, kjer boste morali popustiti!«

»Zaman vaš trud!«

»Povem vam, prisegel sem, da vas moram dobiti! Jaz — ali pa nihče!« je kipel razdražen.

»Pa vendar ne greste celo v Pine?« se je zbala Helen.

»Sledil vam bom, Nell, kamorkoli greste!« je odvrnil trdo.

Tedaj je vzrastla Bo.

»Harve Riggs, pustite Nell v miru! Povem vam, če boste lazili za njo in jo nadlegovali, moj stric ali kak njegov cowboy vas nažene, da boste pomnili, če boste še mogli! Drugega človek vaše baže ne zasluži!«

Zvonko, odločno in pogumno je govorila Bo in obrnila potem Riggsu hrbet.

Riggs se je prisiljeno nasmehnil, nato pa dejal:

»Kakor sem rekel, Nell. Če bi pa ščuvali koga proti meni, bi se utegnili komu kaj zgoditi! Zato bi bilo bolje, da ostaneva prijatelja. Sicer se bom zanimal za vas, naj vam je prav ali ne.

»Ni treba, bom že sama skrbela zase!« je bila Helen tudi že jezno razburjena in mu kakor sestra obrnila hrbet ter nato slišala, kako se je počasi oddaljil v drugi konec voza.

»Postavila si se, Bo,« je bila Helen sestri hvaležna in govorili sta še o rdečeličnem cowboju in obe sta želeli, da bi bil v vozu in pokazal Riggsu...

Ko se je začel voz premikati, je bil poldan in Bo je opomnila sestro, da bi spet odprli košaro... Vozili so se skozi dolino reke Rio Grande in Helen in Bo se nista mogli načuditi, toliko pisane lepote se je razgrinjalo pred njima. Bo se je prva utrudila, naslonila glavico na plašč in zadremala. Helen pa je strmela in strmela v pokrajino še ure in ure in zdelo se ji je, da jo je njen čar popolnoma prevzel. Zaljubila se je v zapad, kakor že zdavna v svojih sanjah.

Težko je bilo Heleni, ko je zavil vlak iz doline Rio Grande, a druge doline in druga gorstva, ki jih je videla v

bežnih miljah, so ji nudile tudi lepoto svoje vrste. Doživetje je bil zanjo pogled preko Arizonske puščave in sama ni vedela, kako ji minevajo ure.

Bo se je vzbudila in bila spet lačna.

Sprevodnik je povedal, da imajo še dve postaji do Magdalene.

Helen je začelo skrbeti. Mislila je na Riggsa, mislila na nadaljno pot. Stric pride ali pošlje ponjo v Snowdrop. Do tja pa je lep kos vožnje s pošto. Tega se je najbolj bala.

»O, Nell, še eno postajo!« je zavri-skala Bo.

»Radovedna sem, če odpelje pošta že noč,« je dejala Helen zamišljeno.

»Gotovo, gotovo!« je bila Bo prepričana.

Čeprav je vozil vlak z isto brzino, se je zdelo Heleni, da gre po bliskovo. Tam za novomehikanskimi vrhovi je zašlo solnce, Magdalena je bila blizu in blizu novo življenje. Srce ji je začelo biti hitreje. Orumenele ravni s pasočim se govedom, prekopi, po katerih je tekla voda in namakala ozemlje, in bombaževec, ki je rastel tam okoli, so ji pričali, da se bliža proga svojemu koncu.

Bo je vzkliknila in kazala skozi okno.

Vlak se je ustavljal.

Helen je ugledala vrsto nizkih hiš s ploščatimi strehami iz rdečega adopskega ila, videla bele in mehikanske otroke, ki so se igrali, potem vedno več hiš in na griču ogromno cerkev iz rdeče opeke. Bila je lepa, čeprav je odbijala s svojo rezko ostro barvo.

Vlak se je ustavil.

Ko si je Helen nadevala klobuk, so ji drhteli prsti. Pogledala je skozi okno, ob katerem je že slonela Bo, in videla raztresene skupine Mehikancev in Indijancev, ki se niso genili, kot bi se ne brigali ne za vlak in za nič ne na svetu. Oddahnila se je, ko je ugledala tam v ospredju belega človeka. Bil je visokorastel, širokopleč, oblečen po lovsko v irhovino in ob strani mu je visel revolver.

(Dalje prih.)

TRENTAR:

O STIKIH DR. MAHNIČA IN DR. KREKA S SREDNJEŠOLSKIM DIJAŠTVOM.

(Konec.)

Iz spisa p. Otona Kocjana, ki ga navaja II. zvezek Krekovih Izbranih spisov na str. 16—24, je znana vloga pok. g. Valentina Eržena, poznejšega superiora lazaristov in tedanjega šent-petrskega kaplana. Poslal jo je 29. septembra 1893 deželnemu šolskemu svetu v Ljubljani. V njej je opisal pritožbe staršev, ki so imeli svoje sinove na gimnaziji, proti svobodomiselstvu itd. mnogih gimnazijcev in profesorjev. Prav pravi p. Oton, da smo imeli dijaki »Ligaši« (dr. Krekov krožek), ko smo bili izvedeli o tej vlogi, razne pomisleke proti njej, prav tako tudi dr. Krek. Poleg drugega nam je šlo tudi za to, da bi se morebitna preiskava ne raztegnila tudi na nas »Krekovce«. Slutnja se je na žalost uresničila. Preiskava je bila dolgotrajna. Kako se je vršila in kako zaključila, popisuje p. Oton in profesor Iv. Dolenc.

Jaz hočem k patrovemu spisu pristaviti le nekaj malega. Zdi se mi potrebno, da otmem pozabi nekaj zelo značilnih dogodkov — saj so že itak zapadli zgodovini!

Dne 10. febr. 1894 smo bili vsi višje-gimnazijci pozvani v veliko telovadnico. Zbral se je tam tudi ves profesor-ski zbor in par gospodov od dež. šolskega sveta. Kot največji »zločinec« sem stal jaz sam zadaj za vsemi in hladnokrvno pričakoval obsodbe. Pri preiskavi sem se moral zagovarjati zlasti radi treh reči: da sem širil R. K., da sem nabiral podpise za zaupnico dr. Mahniču in da sem se udeleževal sestankov pri dr. Kreku ter skupnih izletov z njim. — No, sem si mislil, kar si pri preiskavi povedal, je bilo vse gola resnica, tajil nisi nič, kar je bilo, je bilo. Odločno in dosledno pa si zavračal in pobijal trditev preiskovalne komisije, da

bi bil R. K. kdaj prepovedan. Parkrat nisi hotel niti zapisnika podpisati, dokler ga niso popravili v zmislu tvojih izjav. Ne bo hudega! —

Pa sem se dobro uštel. Nenadoma zaslišim, da govori neki gospod od komisije o meni: »Und der Betreffende musste bekennen, dass die Zeitschrift (R. K.) verboten war.« (»In on je moral priznati, da je bil list prepovedan.«)

Vem, da sem prebledel. Vse me je z očmi iskalo in se oziralo vame, češ, kaj storim. Vsi smo dobro vedeli, da list ni bil dotedaj še nikdar prepovedan. Obvladal sem se, čeprav je plalo po meni. Molčal sem in požrl. Ko smo se razhajali, doznaveši za svoje karcere in ukore, tedaj so me pa obsuli vsi brez izjeme, »Krekovci« pa »nasprotniki«, ter mi oponašali, zakaj nisem kar na mestu javno protestiral proti očitni neresnici. In sošolec, že pokojni Šuklje, mi je za-brusil pred vsemi na glas: »Ti si šema, ti si strahopetec,« pa še drugih mi je zaso-lil. »Zakaj si molčal! Vsi, prav vsi bi bili pričali zate!« Kaj sem hotel! Šlo mi je za mnogo! Bil sem sedmošolec! In še dolgo za tem, ko je nanesa prilika, da smo govorili o oni sloviti »sodbi«, so mi zlasti »nasprotniki« obešali na hrbet strahopetca. Celo realec pok. Ivan Cankar me je klestil radi nemožnosti. Dr. Krek mi ni rekel — nobene.

Par dni na to me je dal poklicati k sebi v veliko semenišče (»lemenat«) bogoslovec Fr. Osvald, sedaj katehet v Idriji. Prebral mi je članek za »Slovenca« in me povprašal, jeli vse točno opisano in če imam kaj pripomniti. Članek naj bi izšel prihodnjega dne kot podlistek. Njegove vsebine se ne spominjam več. Ko sem pa dan kesneje prišel h »gospodu Andreju« (Kalanu), tedanjemu stolnemu vikarju in uredniku

Slovenčevemu, mi je dejal, da je oblast tisto številko zaplenila; segel je na omaro in mi jo pokazal.

Dr. Krek se je takrat za nas zelo potezal, v »Slovenca« je napisal 12. febr. uvodnik »Duhovnik in — dijaki«, vendar se je pa tudi on bal (!) oblastne cenzure. V kolikor se spominjam, je dejal tiste čase, da »v Avstriji ni mogoče govoriti resnice in zagovarjati pravico! Šolska in politična oblast držita vkup ko..., ko gre za naš ali narodni moment!« In sodim, ako me spomin ne vara, da je poslal tiste čase dr. Krek enega ali več dopisov o ljubljanskih dijaških — šolskih razmerah v — berlinsko Germanio!

*

Rimski katolik je šolska oblast prepovedala⁴. Dr. Mahnič se je pismeno obrnil naravnost na ljubljansko gimnazijsko ravnateljstvo, naj bi nam blagovolilo odgovoriti, se jeli R. K. tamošnjim dijakom res prepovedal, da bomo znali, kako se vesti v prihodnje. Ravnateljstvo je ustreglo naši želji, ker kmalu potem smo dobili iz Ljubljane naslednji uradni dopis:

»K. k. Obergymnasium

Zahl 50.

in Laibach.

Velečastitemu gospodu

dr. Antonu Mahniču,

profesorju bogoslovja, uredniku Rimskega Katolika itd.

v Gorici.

Na cenjeni dopis z dne 31. januarja t. l. si dovoljuje podpisano ravnateljstvo Vašemu blagorodju vljudno naznaniti, da je učiteljski zbor tukajšnje

⁴ Za prepoved je glasoval ves učiteljski zbor, torej tudi oba kateheta (Tomo Zupan in dr. I. Svetina). Razmerje Zupanovo do R. K. nam dobro pojasni številka Časa, posvečena 60letnici dr. Aleša Ušeničnika (XXII, str. 310). Zupan je bil velik častivec pesnika Gregorčiča in pod njegovim vplivom je vladal nekaj časa tudi v ljubljanskem Alojzijevešču duh, nasproten Mahniču. — Op. ur.

gimnazije na podstavi določil disciplinarnega reda sklenil dijakom prepovedati prejemanje in branje nekaterih listov, med temi tudi Rimskega Katolika.

Veseljavni deželni šolski svet, kateremu se je sklep učiteljskega zbora predložil v potrjenje, je ta sklep vzel v vednost, odobruje ga.

Vsled tega tukajšnjim gimnazijcem odslej ni več dovoljeno Rimski Katolik prejemati in brati.

Ravnateljstvo c. kr. velike gimnazije v Ljubljani dne 3. februarja 1894.

Senekovič, ravnatelj.

Svoj krasni članek Naš list za slovensko dijaštvo, v katerem se nahaja tudi pravkar navedeni dopis, zaključuje dr. Mahnič z naslednjimi toplimi besedami:

»Gospode dijake ljubljanske opominjamo, naj bodo svojim višjim pokorniki — Bog nas varuj, da bi jih napeljevali k nepokorščini! 'Dijaška priloga' za zdaj izostane, ker večinoma so jo pisali ljubljanski gimnazijci... Sploh ne kaže dijakom preveč občevati z nami, dokler se reči bolje ne razjasni. Znalo bi jim le škodovati. Že smo bili pred leti toženi, da mladino zapeljujemo — naj bi nas odstranili! Več ne zahtevamo, nego da se nam godi pravica, ki je vsem svobodnim državljanom zajamčena v postavi.«

V začetku članka pa piše: »Mi smo vedno imeli gorko srce za dijaštvo in njegovo pravo blaginjo. Kdor z mladino kakor mi dolgo let občuje, ni mogoče, da bi se mu ne prikupila, da bi hladen ostal za njeno srečo. Mi tudi iz lastne skušnje dobro poznamo, ker vsak dan z lastnimi očmi gledamo, nevarnosti, v katerih se dandanes nahaja mladina naših srednjih in visokih šol. Odpusti nam Bog, da smo torej v sveti gorečnosti že davno sklenili žrtvovati svoje duševne in gmotne moči v blagor slovenske mladine.

Kar se tiče našega duševnega delovanja med mladino, je bilo vedno očitno, pošteno, postavno.

Bodi si, da smo dijakom govorili ali pisali, javno ali privatno, vedno smo jih spodbujali k pridnosti, h kreposti, predvsem k pokorščini do staršev in učiteljev; opominjali smo jih, naj predvsem spolnjujejo šolske dolžnosti, da bodo kdaj značajni možje, koristni državi in družbi. Pojasnjevali smo jim večkrat, katera je prava prostost, svareč, naj ne poželee one zapeljive prostosti, v kateri dandanes pogine toliko mladeničev. Kar se posebno nauka o prostosti tiče, se spominjamo, da smo dobili od dijaške strani celo zahvalno pismo za zlate opomine. Politike — svarili smo večkrat — naj se dijaki izogibljujejo, ker politika je za — može ... In kaka je pot, na katero smo mi speljevali slovensko mladino, se ne bojimo odgovarjati, tudi da bi v tem trenutku morali stopiti pred sodnika: to je pot resnega mišljenja, pot vztrajne pridnosti, pot značajnosti, pot, po kateri mora mladenič hoditi, da bo kdaj — mož, kristjan!«

In jeseni istega leta 1894. je sporočil

dr. Mahnič na platnicah svojega lista: »Že meseca maja se je bralo po listih, da je visoko c. kr. ministrstvo za bogočastje in uk s posebnim odlokom naš list prepovedalo po vseh srednjih šolah na Slovenskem. Da je prepoved resnična, se ne more dvomiti, ker se je po nekaterih gimnazijah in učiliščih dijakom tudi naznanila ...«

Pristavljam še to. Gospodje, ki so bili tiste čase v ozkem stiku z dr. Mahničem, pripovedujejo, kako se je Mahnič večkrat pritoževal, da so tudi nekateri profesorji goriške gimnazije pripomogli k temu, da se je R. K. dijakom prepovedal.

Kakor nihče, tudi dr. Mahnič ni bil nezmotljiv. To stoji pa pribito, da je vse svoje življenje žrtvoval narodu, slovenskemu in hrvatskemu, da je delal vedno po svoji najboljši vesti, vedno le v večjo čast božjo in v blagor naroda. S Slomškom in Krekom tvori trojico naših vodilnih zvezd nepremičnic, ki nikdar ne zbledé in ne ugasnejo.

VANJUŠA:

ONEMOGLOST.

Težko mrtvilo je leglo na dušo,
da sem kot potnik osamljen v Sahári,
ki ga tajfun je besneči zalotil
s peska razbeljeno goro, ki tlači kot svinco.

O, da bi našel si silne opore!
O, da kot kraljevič Marko napil bi se
sile orjaške na grodih vilinskih,
v svoji nemoči!

O, da mi vreči je goro raz sebe!
O, da mi zrasti kot div je iz bajke,
preko ogabne vsakdanjosti vzpeti se k nebu,
in zarjoveti k obokom veselstva,
z gromom trobent jerihonskih,
večno, morečo obtožbo-obsodbo,
sebi in svetu v njegov farizejski obraz!

JOS. VORŠIČ:

NEKAJ O PODMORNICAH.

Hudo zmajujemo z glavo, če bremo sodobne futuristične romane, ki obravnavajo tehniška vprašanja, n. pr. romane nemškega pisatelja inž. H. Dominika (Moč treh, Sledovi Džingis kana, Dediščina Uranidov itd.). Ne verujemo, da bi se napovedi teh romanov mogle sploh kdaj uresničiti.

Enako ali še mnogo bolj so zmajevali z glavo svojčas ljudje, ki so prvi brali romane Julesa Vernea, recimo znani roman Tridesettisoč milj pod morjem. Za tiste čase je bila to utopija, danes stojimo neposredno pred popolnim uresničenjem pisateljevih sanj. Gre samo še za določitev in povečanje razmerij. Kdo še ni vsaj slišal o podmornicah, ki so bile v minuli svetovni vojni tako velikanskega pomena?

Početki v razvoju podmornice so skromni, njen predhodnik je bila tako zvana ponornica (Taucherboot). Toda ponorna doba ni trajala dolgo in tudi uspehi, ki so jih dosegli s ponornicami, so bili razmeroma majhni. Vozilo je imelo le še preveč nedostatkov. Pač pa je nastal velik preokret v osemdesetih letih preteklega stoletja. Francozom se je kot prvim l. 1885. posrečilo zgraditi prve res uporabne podmornice v našem smislu in sedanji obliki. Delali so pa številne poskuse tudi Angleži in Američani, nazadnje še Nemci. Ti zadnji so pripomogli v svetovni vojni podmornici do neverjetnega razvoja. Bila je takrat odločilnega pomena v pomorstvu. Vojna je prisilila Nemce graditi tudi ogromne trgovske podmornice. Zgradili so dve in sicer »Deutschland« in »Bremen«. Prva je priplula kljub temu, da so ladje antante (t. j. v glavnem angleške in francoske) skoro popolnoma zapirale vodne ceste, leta 1917. dvakrat v Baltimore (U. S. A.). Pripeljala je Američanom tako potrebne dragocene anilinske izdelke, Nemci pa so dobili v zameno njim potrebni gumi in baker.

Podmornica že po ideji, ki jo je ustvarila, služi predvsem vojni. Je torej izrazita bojna ladja in sicer torpiljarka posebne vrste. Sprva je služila le v obrambne svrhe, šele ko se je znatno izpopolnila glede velikosti in brzine, tudi v napadalne. Sedaj napada lahko že večje bojne ladje na morju in pod njem. Njeno glavno in obenem strašno orožje so torpedi.

S tehniškega stališča je pač malokatero vozilo tako zanimivo kot prav podmornica. Prav svojevrsten je njen ustroj za podmorsko vožnjo. Njena sestava in njen notranji ustroj sta zares globokoumna. Če pomislimo, da mora biti podmornica predvsem močna bojna ladja z velikimi zalogami goriva in streliva in da mora biti pri vsem tem še zelo gibljiva, hitra, zato lahka.

Služi pa danes že v številne namene. Podmornica je torpiljarka, odn. križarka, je minonosec, je rešilni čoln. Hočejo pa jo napraviti tudi za prevozno sredstvo v Ledenem morju. Za prihodnje leto pripravljajo ekspedicijo na sever, da dosežejo severni tečaj pod ledom, odnosno da napravijo plovno najbližjo zvezo med obema oceanoma.

Podmornica ima obliko podolgovatega, zleknjenega, okroglega, krog in krog sklenjenega čolna. Glede na zunanjo sestavo razlikujemo v glavnem dve vrsti podmornic, in sicer ima podmornica prve vrste svoje utežne ranke, ki hranijo zaloge goriva, in pa za ponorno plavanje potrebno vodo v sebi, pri drugi vrsti pa v privesnih telesih zunaj pravega trupa. Ti tanki, odn. privesna telesa imajo somom podobno obliko in dajejo brodu večjo stojnost. Trup podmornice je narejen posebno močno, da vzdrži silni pritisk vode v večji globini. Poleg teh privesnih teles, krmila in ladjinih vijakov, se vidi zunaj podmornice še njen najznačilnejši del, namreč poveljnikov stolp s periskopom.

V nasprotju s to enoličnostjo na zunanaj, je pa notranjost podmornice tem zanimivejša. Glavno načelo, ki prevladuje v njeni notranji sestavi je štedenje s prostorom. Razmeroma največ prostora zavzemajo strojnice in torpedne shrambe. Če pa podmornica ni izrazita torpiljarka, ampak tudi minonosec — v te svrhe so jih v početku najbolj uporabljali — se pa potrebuje tudi za mine mnogo prostora. Pridobe ga navadno na ta način, da zmanjšajo torpedne shrambe in število topov.

Vse novejšje podmornice so motorne ladje, ki imajo sicer večjo brzino, zato pa tudi težji in nevarnejši obrat. Za nadmorsko vožnjo služi sedaj večinoma Dieslov motor, ki se pa za podmorsko vožnjo ne obnese, zato ker mu pod morsko gladino ni mogoče dovajati toliko zraka, kolikor ga potrebuje pri obratu. Zato jemljemo za podmorsko vožnjo sedaj elektromotorje, ki delujejo lahko v poljubni globini brez komplikacij. Svojo pogonsko silo dobivajo iz akumulatorjev, ki jih polnijo med vožnjo na morski gladini z Dieslovimi motorji. Ti akumulatorji so nameščeni čisto na dnu ladje, kjer ne zavzemajo mnogo prostora in kjer ne delajo iz njih uhaiaioči plini nobenih nepravil.

Poleg strojnice je po navadi komandna centrala in nad njo poveljnikov stol, ki pri vožnji edini moli nad vodo. Oboje moremo primerjati z živčnim središčem v človeškem telesu. Tu najdemo vse instrumente, vsa osrednja stikala za stroje, vse varnostne in rešilne naprave, telefonsko centralo, radijsko postajo: tu so nameščeni periskopi — dolgi daljnogledi — ki omogočajo z zrcalnimi prizmami gledanje po morju iz pod pravega obzorja, giroskopi za vzdrževanje podmornice v osni smeri, krmilne priprave, ravnalne priprave za ranke. Tu kaže aksiometer vsak čas položaj krmila, manometer pa pritisk vode, odn. globino, v kateri brod trenutno plove. S tega mesta se vrši ves obrat pod vodo z občudovanja vredno točnostjo.

Zadaj za komandno centralo leže kabine za častnike in deloma tudi za moštvo. Drugi del moštva pa ima svoje prostore zadaj za strojnico.

Oba krajna prostora spredaj in zadaj sta pridržana za torpede in, kar je glavno za vso podmorsko plovbo, za shrambe s stisnjenim zrakom.

Brez stisnjenega ali komprimiranega zraka, kakor ga navadno s tujo besedo imenujemo, si podmornice sploh misliti ne moremo. Potrebujemo ga kratkomalo skoro za vse. Služi nam pri potapljanju broda, za osveževanje zraka, za izstreljevanje torpedov in polaganje min, za spuščanje potapljača in končno tudi za reševanje posadke. Hranimo ga pa v jeklenih bombah pod velikim pritiskom.

Vse novejšje podmornice imajo v notranjosti po več torpednih topov. Nekatere jih imajo nameščene tudi zunanaj na hrbtu.

Torpedo, glavno orožje podmornice, je silno bojno sredstvo v pomorstvu. Ta ribjemu trupu podoben izstrelek je treba pognati samo iz torpednega topa, zunaj se pa potem giblje sam s svojimi propelerji, kar je zanj bistveno, in še posebej, da se giblje pod vodo. Kakor to, da se more premikati sam z veliko brzi, je izredno globokoumna še priprava, ki ga pri tem gibanju vzdržuje v stalni globini in v določeni smeri. Čim udari tak torpedo ob steno kake ladje, ga vžge poseben vžigalec na vrhu. Učinek torpeda je strahovit. Na 5 km razdalje se zarije tudi pri močnih oklopnih do 7 m globoko v ladijin trup. Edini nedostatek je, da je s torpedi iz podmornic razmeroma težko zadeti.

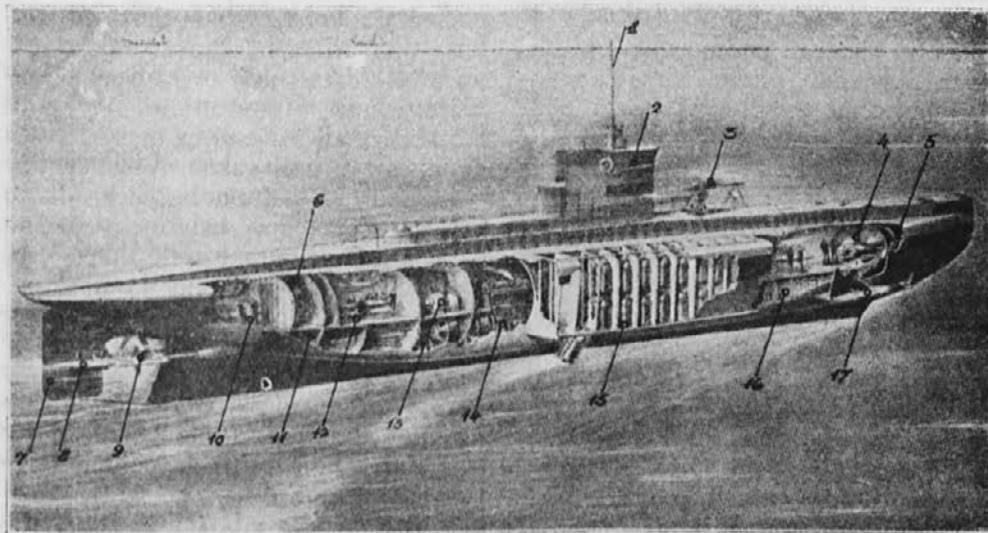
Gotovo je zanimivo, da so prvi tako zvani avtomobilni torpedo zgradili na Reki l. 1868. in sicer model, ki ga je konstruiral angleški inženir Whitehead.

Cev torpednega topa vodi v morje. Zaprta je s čvrstim poklopom. Če hočejo izstreliti torpedo, ga pripravijo v topu, odpro iz notranjosti ladje poklop in spuste vodo v top. Izstrelijo ga s po-

močjo komprimiranega zraka. Poseben mehanizem omogoča izstreljevanje iz komandnega prostora ali pa iz poveljniskovega stolpa.

Podmornice so namenjene deloma za napade s torpedi, deloma pa polagajo po vodnih cestah mine, s katerimi morejo onemogočiti skoro vsako plovbo. Mine nameščajo v podmornici v posebnih bločnih pripravah in jih skozi

Podmornico spravlja v gibanje poveljnik iz svojega stolpa. S posebnimi signalnimi pripravami in telefonom je v zvezi z vsakim prostorom na ladji. Če hoče spustiti brod pod vodo, zapre električno vrhni poklop in avtomatično zazvoni istočasno v vseh prostorih, kar opozori moštvo, da je treba vse neprodušno zapreti. Zdaj preklopijo ves obrat na elektromotorje. Nato spravijo

Francoski podmorni minonosec.

1. Periskop — 2. poveljniški stolp — 3. top — 4. torpedni prostor s torpednimi topovi in torpedi — 5. vodni tank — 6. prostor z napravami za komprimirani zrak — 7. glavno navpično krmilo — 8. vodoravna vesla (zadaj) — 9. ladjin vijak — 10. kabina za častnike — 11. predel s staničino — 12. prostor za moštvo — 13. strojnica z elektromotorji — 14. strojnica z Dieslovimi motorji — 15. mine — 16. akumulatorji za pogon elektromotorjev — 17. vodoravna vesla (spredaj).

neke vrste jašek spuščajo iz broda v morje. Čim pade mina na morsko dno, se odloči minin trup, ki vsebuje nevarne eksplozivne snovi, od svojega sidra, ki ostane na dnu. Mina sama pa splava nazaj proti vrhu do tiste globine, na katero je s posebno pripravo uravnana. Ako se nato ladja le dotakne, če še tako lahko, take mine, slednja takoj eksplodira, kar navadno povzroči, da se ladja potopi. V vojni so vse vode ob obrežjih polne takih min.

Zanimivo je tudi, kako se podmornica potopi in kako splava na površje.

vso notranjost pod določen zračni pritisk, da s tem preizkusijo, ali je ladja res vodotesna. Nadzirajo pa to z barometrom, ki mora pri potrebni vodotesnosti kazati vedno isti pritisk. Šele ko so dognali popolno varnost, lahko mislijo na spuščanje pod vodo. V to svrho odprejo priklone vodnih tankov, kamor se razlije voda, ki otežuje ladjo bolj in bolj in jo s tem spravlja pod vodo. Število vodnih tankov in njih razporeditev v ladji pa omogoča, da se ustvari potrebno ravnotežje. To spu-

ščanje pod vodo traja tri do pet minut. Po navadi spuste podmornico tako globoko, da ostanejo objektivni periskopov še nad vodno gladino. To stanje je nekaka preža. Gledanje iz broda po morju otežuje pri taki vožnji prseča voda, za silo pa je vendar mogoče gledati še v globini do 5 m; nižje pa je pretemno, da bi se na daljavo moglo kaj razločiti. Radi neoviranega razgleda ima periskop tako preparirano steklo, da se ne orosi.

Če pa hočejo podmornico spustiti globoko v vodo, potem naravnajo vodoravna vesla, ki jih ima vsaka podmornica po en par spredaj in zadaj, na »navzdol« in odpro poklope vseh tankov. Ladja pada nato do zaželenne globine — največja možna globina znaša sedaj 90 m — in ko jo doseže, uravnajo vodoravna vesla na »ravno«.

Če se polnijo z vodo vsi rezervoarji enakomerno, pada ladja navpično, če se pa napolni kakšen rezervoar spredaj ali zadaj bolj, se potaplja brod z nekim naklonom. Pri tem manevriranju je treba najbolj paziti na ravnovesje, kar je največja skrb poveljnikova pri podmorski vožnji.

Bolj zamotano je dviganje ladje. Če naravnajo vodoravna vesla na »navzgor«, splava podmornica samogibno do stolpa na površje. Če jo pa hočejo dvigniti popolnoma nad vodo, morajo odstraniti vodno breme, ki drži ladjo v globini. Vodo morajo izprazniti iz teh tankov s stisnjenim zrakom.

Če se podmornica iz kakršnegakoli vzroka ne dvigne, je treba na vsak način umetno ustvariti vzgon in ladjo olajšati. To dosežemo z odstranitvijo vode iz vseh tankov. V sili je treba žrtvovati tudi dragoceni komprimirani zrak in v skrajnem slučaju celo tako zvani varnostni kilj, ki ga, kolikor je potrebno, po kosih mečejo v morje. Če pa tudi to ne pomaga, je podmornica zgubljena. V tem slučaju poskuša posadka ladjo zapustiti po posebej za to zgrajenih zatvornicah. Če ne leži taka ponesrečena ladja pregloboko, jo sku-

šajo rešiti s posebnimi ladjenicami (dock), odn. dvigalnimi napravami. Potapljači ovijejo krog njenega trupa vrvi, ki jih zvežejo z verigami dvigalne naprave, nakar ladjo dvignejo. V vojni seveda ni mogoče računati na kako reševanje.

Življensko vprašanje za podmornice je osveževanje zraka. Vsaka podmornica ima tako zvane zračne jambore, ki se dvigajo visoko nad morsko gladino. Pri nadmorski vožnji lahko skozi te jambore tudi pri razburkanem morju redno in v izdatni meri osvežujejo z ventilatorji zrak v notranjosti. Pri podmorski vožnji pa je vprašanje zdravega zraka še vse bolj važno. Vse odprtine v podmornici morajo biti neprodušno zaprte. Zato jim vzdržuje vzdržno ozračje komprimirani zrak ali pa kalijeve bombe, ki vsrkavajo škodljivi ogljikov dvokis. Dokler so mornarji založeni s temi bombami in z živežem, še vzdrže. Vendar jih predolgo bivanje v zaprtih prostorih pod vodo močno utruja in omami. — Na podmornicah najdemo dalje prostor za potapljača. S telefonom je potapljač, ko se giblje zunaj ladje, zvezan s poveljnikovim prostorom.

Za podmornice je zlasti nevarno, ako trčijo pod vodo ob ladje. Da v tem primeru ne prodre voda takoj v notranje prostore, imajo vse podmornice dvojne stene; na najbolj občutljivih mestih pa imajo vse polno majhnih predelov s staničnino, ki se nabubi, čim se napije vode in tako zamaši luknje, skozi katere bi sicer uhajala voda. Nekaj predelov vsebuje komprimirani zrak za povečanje vzgona.

Da je svet obveščen o nesreči podmornice, je pritrjen na vrhu stolpa kabel, ki se razmota, čim se pritisne na določen gumb v poveljnikovem prostoru. Na koncu kabla je privezan majhen plutovinast predmet s kovinsko ploščo, ki splava na površino in se že od daleč sveti. Na tej plošči je vrezano ime broda. Opremljen je ta predmet še s telefonsko pripravo, da je mogoče go-

voriti z brodom, seveda le do neke globine, dokler se pač kabel ne utrga.

Radi te zares majhne rešilne možnosti moštva v slučaju nesreče so poskušali krmiliti podmornice iz daljave. Posrečilo se jim je to že na daljavo preko 15 km.

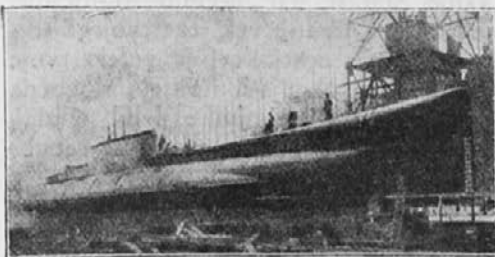
Učinkovitega obrambnega sredstva proti podmornicam prav za prav še ni. Edino z velikim številom brzoplovnih torpiljark se jih da ugnati. Njih največji sovražniki so avioni, ki so v svetovni vojni strahovali podmornice z vodnimi bombami. Te bombe eksplodirajo lahko pod vodo v tisti globini, na katero so s posebno pripravo uravnane. Iz svetovne vojne je tudi znano, kako so nastavljali podmornicam pasti — stare trgovske ladje, ki pa so bile v resnici popolnoma oborožene.

Moderne podmornice so po svojem obsegu že veličastne ladje. Nekatere so dolge že do 90 m, in imajo preko 3000 ton nosilnosti. Njihovi stroji proizvajajo nad 1500 Ks, ki dajo ladji brzino nad vodo do 18 m. milj, pod vodo pa do 12 milj (1 angl. morska milja = 1,852 km). Torpednih topov za lansiranje torpedov imajo do 7 in še več. Torpedi dosežejo že hitrost do 40 m. milj. Posadke večjih podmornic štejejo po 2 oficirja in do 30 mož.

Nove podmornice so opremljene tudi z obrambnimi topovi (2 in več) na podstavkih, ki jih je pri nadmorski vožnji lahko dvigniti na površje trupa. Tak top služi za obrambo pred avioni ali pa tudi v napadalne svrhe. Njegovo obstrelno območje je razmeroma veliko, sedaj že čez 5000 m v krogu. Nekatere podmornice so tako velike, da nosijo s seboj avione. Ker se pa podmornica vendarle ne more sama dovolj uspešno braniti, jih podpirajo in ščitijo jačje nadvodne edinice. Po novem ustroju mornarice je vsaka podmornica dodeljena svoji matični ladji, ki je po navadi križarka ali večji rušilec. Najmodernejša podmornice imata sedaj Anglija in Italija, Nemčija pa jih po mirovni pogodbi ne sme graditi, ne

bojnih ne trgovskih. Kar jih je imela l. 1919. pri podpisu mirovne pogodbe, jih je morala uničiti, ozir. izročiti zmagovalcem, tako da jih sedaj nič nima.

Glede jugoslovanskih podmornic moramo pomisliti, da je naša vojna mornarica šele v prvih početkih; zato se ne smemo čuditi, da smo šele pred približno 1 letom dobili prvi dve podmornici Hrabri in Nebojša. Obe so zgradili v New-Castlu na Angleškem. Matična ladja jim je križarka Hvar.

Jugosl. podmornica Hrabri v ladjedelnici v New Castle-u.

Tekom novembra t. l. pa dobi Jugoslavija še dve novi podmornici po imenu Osvjetnik in Smjeli; matična ladja jima je Sitnica. Podmornici sta bili zgrajeni v francoski ladjedelnici v Toulonu.

Zgrajene so naše podmornice po vsem moderno. Imajo vse potrebne prostore za častnike in moštvo, za torpede, stisnjeni zrak, za sprejemno in oddajno radijsko postajo itd.

Podmornice moramo šteti v vrsto čudežev moderne tehnike.

Slovarček tehničnih izrazov. Lansiranje: izstreljevanje torpeda — torpiljarka: brza bojna ladja, katere glavno orožje so torpedi — anilinski izdelek: dobiva se pri kemični analizi katrana, služi za izdelovanje barv — tank: oklopna, sodu podobna posoda — rezervoar: vodna shramba — bomba: jeklena, steklenici podobna posoda — Dieslov motor: eksplozijski stroj na olje; imenovan tako po izumitelju — girokop: priprava za vzdrževanje določene smeri — aksiometer: priprava, ki kaže smer krmila — manometer: priprava za merjenje pritiska plinov in tekočin — kilj: del ladje — kabel: dobro izoliran električni vod — avion: letalo.

SIMONA:

MOJE UČITELJEVANJE V TOSKANI.

(Konec.)

V. Montesole.

Montesole — solnčna gora — ne vem, če zaslužiš to svoje lepo ime. Solnca imaš sicer zadosti — tam zunaj, kajti tvojih visokih, od starosti začrnelih hiš se solnce ogiblje. Najbrž ga je strah tvojih temnih, ozkih ulic, tako strah, da niti en sam solnčni žarek ne smukne vanje. Star si, star, prelubi Montesole, daleč tja v srednji vek sega tvojega rojstva dan in dosti krvi je videlo tvoje ozidje, ki te obdaja liki oklep. Mogočna utrdba sienske republike si bil nekdanj, branik proti napadom aretinske republike in drugih sosednjih držav.

V štirih vzporednih vrstah stojijo hiše, ozke, tlakovane ulice vmes, tako ozke, da jih na mnogih mestih moreš s stegnjenimi rokami preseči. Sredi vasi četverokoten, prostoren trg z vodnjakom in krog in krog vasi ozidje iz rdečkaste opeke, tu in tam s preostanki starih stolpov. Najlepše v tem zidovju je četvero visokih, obokanih vrat, ki tvorijo na vse štiri vetrove vhod v vas. Vrat seveda ni več, a mogočni, do 10 m visoki oboki so še ostali.

Hiše se vse tišče skupaj, dostikrat se dviga nad prečno ulico obok in vrhu njega hiša, da človek prav za prav hodi pod hišo — ves ta stisnjeni sojem nometanih, nepravilno zidanih hiš, med katere je vrinjenih kakih 10 cerkva, dela prav čemeran, mračen vtis. Edino starost je, ki daje mojemu Montesole zanimivo lice. — Pri vhodu v vas stoji na desni ponosna, moderna stavba — klinika in na levi ena najstarejših hiš z dvema stolpoma: srednji in novi vek si stojita tu skoro sovražno nasproti.

Prav lep je tudi spominski park — zasajen v spomin svetovne vojne. Leži pa izven ozidja tik pri vhodu v vas. Italijani zelo čislajo svoje padle vojake in vsak najmanjši kraj jim je postavil spomenik v tej ali oni obliki.

Spominski park ima jajčasto obliko, ograjen je z živo mejo in žično ograjo. Okrog in okrog so zasajeni mladi bori — 67 po številu. Vsak bor nosi tablico z imenom padlega vojaka — 67 žrtev je dala občina Montesole na oltar domovine. Sredi parka lep spomenik: na kamenitem podstavku stoji bronast vojak — pri nogah bronasta svetiljka, ki gori vse noči. Pač lep spomin ubogim nedolžnim žrtvam — tiha, neznana bridkost mi stisne srce, ko grem tam mimo.

VI. Koloni.

Tiho in žalostno mi je v duši danes. Slovesna proslava pete obletnice pohoda na Rim — godba, vzkliki, cvetje in petje, zastave in brezmejno, hrupno navdušenje, vse mi je leglo kot svinčena mora na srce. Ven iz tesnega ozidja, proč od te vesele, razposajene množice! Nikdar mi to ljudstvo ni tako tuje, nego v svoji radosti, ki je ne morem deliti z njim in skoro bi lahko rekla: Tvoja žalost — moja radost, tvoje veselje — moja grenkost.

Kar odleže mi, ko stopam po široki, beli cesti sredi polj in oljčnih gajev. Za mano na griču Montesole, ob njegovem južnem vznožju prostrana ravan, pokrita s polji tobačnih nasadov. Proti vzhodu v sivi dalji Monte Amiata, drugi živosrebrni rudnik v Evropi, in blizu njega Monte Subasio, kjer je mnogo dni preživel sv. Frančišek. In grič se vrsti za gričkom, vmes prostrane doline — oboje pokrito z žitnimi polji, vinogradi in oljčnimi nasadi. V senci cipres se skrivajo skromne hiše še skromnejših kolonov, poleg hiše štrle seniki liki pošastne sence pod nebo. Kolon namreč umetno stlači seno v obliko 3 do 4 metre visokega valja in ker ni snega, ostane seno čez zimo zunaj.

Temne ciprese in otožne oljke, kamorkoli se ozreš in zdi se mi, da ima

baš radi tega to gričevje tako otožno-resno lice.

In še nekaj je, česar živo pogreša moje oko — nikjer potočka, nikjer reke, le tu pa tam vidim kotanjo, v kateri se ob deževju nabira voda in kjer potem kolon napaja živino.

Saj si lepa, Toskana, lepi so tvoji oljčni gaji in prostrani vinogradi; krasna so tvoja mesta — živi viri, bogati zakladi umetnosti nekdanjih in sedanjih dni, a vendar je moje srce bolno ob tebi — naše gore, naši gozdi, kdo se za more primerjati z vami?!

In vsa ta lepa, rodovitna zemlja je last gospode, ki žanje, kjer je kolon sej, gospode, ki veseljači po mestih ter zapravlja trud in znoj ubogega kolona. Gospodar lastnik ima navadno več posestev, ki jih daje v najem kolonom, a sam biva v mestu — bore malo je kmetov, ki obdelujejo lastno zemljo.

Pridelek si lastnik in kolon delita na polovico in enako tudi trošek. Vse je urejeno natančno po kolonski pogodbi, ki pa seveda ni baš kolonu v prid.

Razmerje med lastnikom in kolonom nikakor ni najboljši; medsebojna nezaupnost, prezir in sovraštvo vladajo med njima. Lastnik trdi, da ga kolon vara, kjer more — isto trdi kolon o lastniku. O medsebojnem razumevanju ni govora. Kolonske družine so zelo mnogoštevilne, neredko štejejo do 30 oseb in tudi več. Sinovi in hčere se poroče in ostanejo kar v hiši in marsikdaj mi otrok v šoli ne loči brata od bratranca.

Kolonsko ljudstvo je sicer marljivo, a zelo nesnažno in silno-nevedno — nepismenih kar mrgoli med njimi, kajti zakon o šolski obveznosti sicer obstoji, a je le na papirju, v resnici se nihče ne briga zanj. Vendar se je po vojni začel tudi kolon bolj zanimati za šolo.

Tako položaj kolonov ni baš ugoden in v onem usodnem letu, ko je želja po zlati svobodi zaplula kot svež pomladni dih širom Evrope, se je tudi italijanski kolon skušal otresti jarma

tlačanstva. Vile in kose, cepci in lopate so zapeli svojo pesem in kri je tekla — a prišel je črni zmaj in je s svojim strupenim dihom, z ognjem in mečem pokončal in ustrahoval vse, kar mu je prišlo nasproti.

In niže in vedno niže kloni glava tlačnemu ljudstvu, ki ječi in stoka, preklinja neznosna bremena davkov — in upa in čaka — — —

Oj blagor ti, kmet slovenski, trikrat blagor — svoj gospod obdeluješ lastno zemljo svojih očetov za svoje in svojih sinov sinove.

VII. Domov.

Zadnji šolski dan! Šlo je šolsko leto rakom žvižgat in tičkom gost. In kot sanja se mi zdi, ko spet sedim v vlaku, ki mrmraje in sopihajoč hiti proti domu — luči in solncu nasproti.

Danes sem židane volje. Gledam nazaj v pretekle dni. Hudo je bilo. Tujina je trda in mrzla in vse boje, vse duševne boli slovenskega učitelja v tujini pozna le oni, ki je to sam skusil. Saj ljudstvo ni zlobno, učitelja gleda s spoštovanjem — otroci so sicer živi kot mali vrage in red jim je španska vas, pa so vendar dobri, toda, toda, toda ... teh toda je tisoč in tisoč. Greš na polje — tuj človek in tuj jezik, greš v cerkev — božja beseda v tujem jeziku ti kar nič ne gre do srca, v šoli križ s poukom in deco, prijateljev ne moreš imeti — ker je tebi tuje, kar je njim sveto, njihovo stremljenje je tvojemu baš nasprotno — smo pač kot pozitiven in negativen električni pol, ki se ne smeta približati, drugače se zaiskri.

Duševno trpljenje — to je težek in najtežji križ slovenskega učitelja v tujini, da molčim o plači, ki je taka, da se z njo sploh izhajati ne more. Življenje v Italiji je silno drago, neporočen učitelj zasluži komaj za borno hrano in stanovanje, da bi pa mogel preživljati slovenski učitelj v Italiji še družino, o tem sploh ni govora. Italijanskim učiteljem je v tem oziru bolje, ker jih na-

meščajo, če je le možno, v domačem kraju, kjer lahko žive pri starših ali pa sorodnikih.

Pa mi boste rekli: »In vendar vse hiti gledat krasote solnčne Italije, tisoči in zopet tisoči jo posečajo leto za letom, knjige in slike glasno pričajo o njeni lepoti, pesmi zvene v najlepših stihih naravni lepoti in visoki umetnosti Italije na čast, v srcu premnogih spi le ena goreča želja, da bi vsaj enkrat videli Italijo — vi se pa pritožujete in zdihujete in ne znate ceniti svoje sreče.«

Resnica božja! Lepa je Italija, zlasti Toskana, čudokrasne so Firenze, častljivo lepa Siena itd., itd. — toda kdor je prisiljen bivati v majhnem srednjeveškem laškem gnezdu, daleč, daleč od vsega, kar mu je ljubo in drago, kar je del njegove duše, kri njegove krvi —

in še cvenka nima, da bi od časa do časa poživil in okreplil duha v najbližjem kulturnem središču — temu je duša žalostna in srce bolno.

Kaj pomaga vse tuje znanje in vsa umetnost, če pa duša koprne po domačih gajih, če je srce polno domotožja in hrepenenja po naši sladki govorici, naših ljudeh...

Proč tožne misli! Danes sem židane volje: dva meseca počitnic, dva meseca naših gozdov in naših trat, našega petja in našega solnca — nove moči se bomo napili iz sokov naših poljan, novega življenja nam bo dala ljubljena zemljica naša.

In potem? In potem se pač vrnemo nazaj v temne dni, če nam dobrotno nebo ne nakloni bolj solnčne usode.

DR. V. BOHINEC:

SUEŠKI PREKOP.

(Ob šestdesetletnici otvoritve.)

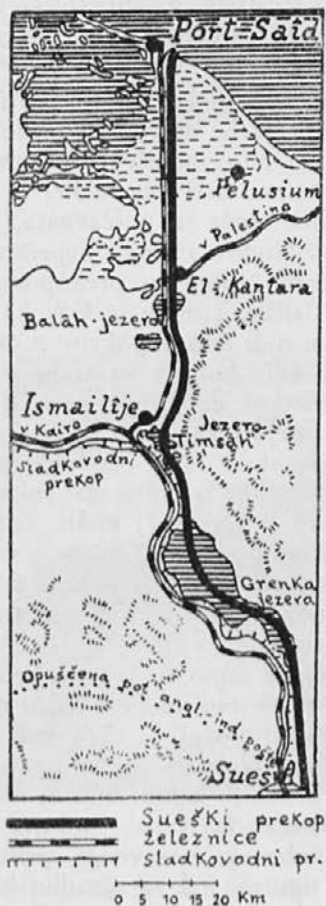
Zgodovina Sueškega prekopa se pričinja s prastarimi pripovedkami. Že v najstarejši dobi so bili stiki med Afriko in Azijo tako živahni, da so Egipčani težko prenašali ovire, ki jih je stavljal promet kamenita in vroča puščava vzhodno od nilske delte. Zato so baje že krog l. 2000. pr. Kr. za svoje »Srednje države« zgradili prekop, ki je vezal delto z jezerom Timsâh, torej približno v pokrajini, kjer drži danes železnica iz Kaira v Ismaïlije (gl. kartico!). Ne vemo prav, ali je ta prekop bil dalj časa v rabi ali ga je zasul puščavski pesek, toliko pa je gotovo, da je krog l. 600. pr. Kr. nadaljeval delo mogočni kralj Necho in sicer tako, da je prekopal Sueško ožino še do Grenkih jezer. Grški zgodovinar Herodot nam o tem poroča v drugi knjigi svoje zgodovine:

»Psametihev sin je bil Necho, in ta je postal kralj v Egiptu. Začel je prvi s

prekopom, ki drži v Rdeče morje, Darej pa ga je nadaljeval. Prekop je dolg za vožnjo štirih dni in zgradili so ga tako širokega, da moreta pluti vstric po dve triveslači. Vodo dobiva prekop iz Nila, začena se pa tik nad Bubastisem* in se izliva v Rdeče morje pri arabskem mestu Patumu... Na mestu, kjer je najkrajša pot od Severnega morja v Južno ali Rdeče morje, namreč od Kazijskega gorovja (ki loči Egipt od Sirije) do Arabskega zaliva, znaša razdalja 1000 stadijev (1 stadij = okrog 200 m). To je najkrajša pot; prekop pa je mnogo daljši, ker ima več vijug. In pri delu ob tem prekopu je za kralja Neha izgubilo življenje dvanajstkrat desetisoč ljudi...« Dalje pripoveduje »oče zgodovine«, da Necho svojega dela ni dokončal. Gradnji prekopa so namreč

* Mesto Bubastis, današnji Zakâzig, je bilo v starem veku znano po svetih mačkah.

nasprotovali in delo preprečili svečeniški, ki so trdili, da bo prekop koristil samo tujcem-barbarom, ne pa Egipčanom. Po drugih virih je Necho še pred dokončanim delom umrl, njegov naslednik pa je nadaljnje kopanje ustavil.

Delo je dovršil šele okrog l. 500. pr. Kr. perzijski kralj Darej, ki je podjarmil Egipčane. O njegovem uspehu pričajo nekateri do današnjega dne ohranjeni spominski kamni. Vendar so mogle po njegovem prekopu pluti samo majhne ladje in le ob času visokega nilskega vodostaja. Ptolomej II. je 250 let pr. Kr. izvršil več bistvenih del, ki so omogočila blagovni in osebni promet med grškimi pristanišči in Indijo. Sredozemsko in Rdeče morje sta bila združena, kljub temu pa prekop ni

nikdar imel velikega praktičnega pomena.

V naslednjih stoletjih je skoro popolnoma propadel. Cesar Trajan ga je dal okrog l. 100. po Kr. zopet očistiti, slično tudi okrog l. 640. arabski kalif Omar, a le za prevoz žita iz Kaira v Sues. L. 767. ga je baje zasul kalif El-Mansûr v želji, da otežkoči iz vojaških vzrokov dovoz iz Arabije v Egipt.

Na to sledi doba okroglo 1200 let, v kateri počiva vprašanje prekopa skoro popolnoma. Sredozemske pomorske države, med njimi zlasti Benetke, so se teoretično sicer večkrat bavile s problemom predora Sueške ožine in znani filozof Leibniz je priporočal najmočnejšemu vladarju svoje dobe, francoskemu kralju Ludoviku XIV., naj načrt izvrši, a do resnega dela ni prišlo. Tudi orientalcı sami so se od časa do časa ogrevali za zgradbo prekopa, tako n. pr. okrog 1615 sultan Mustafa III., a je ostalo vse pri starem.

Ob koncu 18. stoletja je Napoleonova ekspedicija zopet obrnila pozornost sveta na deželo faraonov. Francoški učenjaki so jo začeli raziskovati v vseh ozirih in kmalu se je zopet pojavila misel, naj se zveže Sredozemsko morje z Rdečim s prekopom. Usoda pa je hotela, da je inženir Lepère, ki mu je bilo poverjeno merjenje, na osnovi večletnih računov izjavil, da je gladina Rdečega morja za 9.908 m višja od gladine Sredozemskega! Načrt je propadel in Lepèrejeva napaka je veljala še skoro 50 let za resnico, dasi sta odločno ugovarjala znamenita francoska učenjaka Laplace in Fourier.

Na pobudo francoskega diplomata Ferdinanda de Lessepsa (gl. sliko!), ki se je bavil v Kairu s starimi Lepèrejevimi računi, je dal egipčanski paša Mohamed Saïd — z vso pravico je po njem imenovano mesto Port Saïd — iznova izmeriti Sueško ožino. Delo sta opravila inženirja Linant Bey in Mougel Bey (Francoza v egipčanski službi) ter dognala 1841, da ležita gladini obeh morij v isti višini. Ta vest je iznova

vzbudila zanimanje svetovne javnosti za prekop in na poziv avstrijskega kančelarja kneza Metternicha je posebna mednarodna komisija izvršila novo nivelacijo. Potrdila je pravilnost Lessepsovih, oziroma Linantovih in Mougelovih računov. Led je bil prebit. Avstrijec Negrelli je po dolgotrajnih raziskovanjih v terenu l. 1856. predložil v Parizu že podrobne načrte za prekop. Bili so sprejeti in Saïd je imenoval Negrel-

Ferdinand Vicomte de Lesseps, roj. 19. nov. 1805 v Versaillesu, umrl 7. dec. 1894 v Le Chesnaye pri Parizu.

lija za inšpektorja sueških del. Vendar pa je Negrelli še pred pričetkom svojega dela umrl (1. oktobra 1858).

Tedaj je nastopil Lesseps popolnoma samostojno. Kupil je Negrellijeve načrte in posrečilo se mu je, da je l. 1859. ustanovil kljub skoro nepremostljivim oviram, ki so jih stavljali načrtu nasprotni Angleži in Turki — angleški listi so smatrali Lessepsa kar za goljufa — delniško družbo z imenom »Compagnie Internationale du Canale Maritime de Suez«. Prvotna glavnica družbe je znašala 200 milijonov frankov v 400.000 delnicah po 500 frankov. V Franciji sami je bilo prodanih 207.111 delnic, v Egiptu 96.517, v Avstriji 51.246, v Rusiji 24.174, v Angliji pa le 5085! Izkazalo se je pozneje, da je glavnica bila premajhna in so jo morali večkrat povečati, tako da je končno zna-

šala 423 milijonov frankov; od te vsote je l. 1869. bilo izdanih gotovo nad 400 milijonov, toliko je stalo to ogromno podjetje!

Prvikrat so zasadili lopato pri Port Saïdu 25. aprila 1859. Gradili so prekop natančno 10 let: 18. marca 1869 so spustili vodo Sredozemskega morja v Grenka jezera!

Lesseps je moral najprej rešiti težko nalogo preskrbe delavcev s pitno vodo. Izprva je bilo zaposlenih ob prekopu okrog 25.000 delavcev in ker je sueška pokrajina vroča in puščavnata, je bilo 1800 velblodov z vodo neprestano na potu med Nilom in prekopom, kajti jezera Ballâh, Timsâh in Grenka jezera so slana, njih dno je pokrito z debelimi plastmi soli. Izdatek za vodo je znašal 8000 frankov dnevno in zato se je odvalil Lessepsu kamen s srca, ko je bil 23. decembra 1863 dovršen sladkovodni prekop od nilskega rokava pri Zakâziku do jezera Timsâh. Z njim si je družba prihranila letno 3 milijone frankov, vrhu tega pa je ta prekop služil za dovoz živil in za delo potrebnega materiala.

Podjetje samo se je pričelo z ustanovitvijo pristanišča Port Saïda ob Sredozemskem morju. L. 1859. tam ni bilo nič drugega ko ozek peščen nasip, sličen lidom beneških lagun. Bilo ni nikakega rastlinskega življenja, nobene pitne vode, nobenega naravnega pristanišča, nikjer sigurnih tal za zgradbo hiš. Vse so morali ustvariti umetno! Pristanišče tvorita dva ogromna pomola, dolga 3200, oziroma 1200 m, zgrajena iz umetnih skal, kajti tam daleč naokoli ni nobenega kamena. »Skale« so napravili iz sredozemskega peska, ki so ga mešali z apnom. Vsaka taka skala v teži 20.000 kg je stala 420 frankov, vsak mesec so jih pa izgotovili 600. Tako razumemo, da je pristanišče samo stalo okrog 25 milijonov frankov. Na enem teh pomolov stoji danes 17 m visoki Lessepsov spomenik, na pričetku prekopa, ob vratih v Afriko; Port Saïd pa

je cvetoče mesto, ki šteje nad 100.000 prebivalcev!

Prekop je speljan od Port Saïda v ravni črti proti jugu, najprej skozi obalna močvirja, nato preko več jezer (Ballâh, Timsâh, Grenka jezera) v smeri proti jugovzhodu do Suesa ob Rdečem morju. Od svetilnika pri Port Saïdu do Port Tewfika pri Suesu meri 87 morskimi milj (161 km, torej toliko kakor zračna črta od Ljubljane do Siska ali

torej 60letnico tega pomembnega dogodka. Ismail — po njem je imenovano mestece Ismailije — je za otvoritvene slavnosti porabil mnogo milijonov. Hotel se je postaviti pred številnimi evropskimi vladarji, ki so bili povabljeni k otvoritvi. Med njimi so bili avstrijski cesar Franc Jožef, francoska cesarica Evgenija, pruski prestolonaslednik Friderik in drugi. Zanimivo je, da je Ismail takrat naročil italijanskemu kom-

Vhod v Sueški prekop pri Port Saïdu.

od Ljubljane do Brucka ob Muri!). Prvotna širina je znašala na gladini 100 m, na dnu 22 m, globina pa 8 m. Pozneje so prekop deloma razširili in poglobili, tako da meri danes zgoraj 100—135 m, na dnu 45 m, globina pa znaša 11 m. Pri vhodu v Port Saïdu je prekop zgoraj širok 170 m, spodaj 70 m. Srednja prevozna doba traja 15—18 ur; večje hitrosti so zaradi varnosti pobočij prepovedane. Prekop je dostopen vsem narodom.

S sijajnimi slovesnostmi je 17. novembra 1869 otvoril prekop Saïdov naslednik, kediv Ismail: letos praznujemo

ponistu Verdiju, naj zloži opero z egiptansko vsebino za te slovesnosti in tako je nastala krasna opera Aida. Vendar so to delo radi različnih ovir igrali prvič šele nekaj let pozneje.

Omenil sem zgoraj, da je izprva bila večina sueških akcij v francoskih rokah. Angleži, ki so bili že takrat gospodarji morij, so se seveda bali francoske konkurence in so z vsemi sredstvi poskušali ovirati gradnjo prekopa. Angleški ministrski predsednik lord Palmerston je n. pr. dosegel pri sultanu, da je ta kot vrhovni gospod egiptovskega podkralja prepovedal domačinom delo v službi

Sueške družbe. Lesseps je moral odpustiti 20.000 delavcev; nadomestil jih je deloma z delavci iz evropskih sredozemskih dežel, deloma pa s — stroji. Nad 80 ogromnih parnih trebilnic je sedaj izkopavalo dnevno vsaka po 400 do 1000 m³ zemlje; stroji so z lahkoto opravljali delo 100.000 človeških rok in gigantsko podjetje je hitro napredovalo. Francozi so se radovali, Angleži pa so le težko prikrivali svojo nejevoljo. Vendar jim ni kazalo nič drugega, ko da so čakali, da pride njihova ura. Po otvoritvi prekopa so napeli vse sile, da dobe to važno pot, ki veže Veliko Britanijo z daljnjo Indijo, v svojo posest. In res jim je razvoj dogodkov v Egiptu kmalu izpolnil vročo željo.

Že šest let po razkošnih otvoritvenih slavnostih so Egipčani doživeli žalostno razočaranje. Kedi v Ismail je z nezasišano zapravljivostjo privedel deželo na rob propada. O njem piše A. Kaufmann: »Mehkužen in nenraven, je bil fantastičen občudovalec evropske, zlasti francoske civilizacije, ter izdajal bajne vsote za zgradbo krasnih palač, za poletna potovanja v Pariz in v evropska kopališča kakor v Baden-Baden, pri čemer je razvijal njegov dvor vprav orientalsko razkošje. Trudil se je tudi za velikopotezno olepšavo glavnih mest Kaira in Aleksandrije. Obdajali so ga številni evropski prilizovalci in pustolovci najslabše vrste, ki so njegovo slabost izkoriščali, dočim je ljudstvo propadalo in gladovalo... Pri turški vladi je dosegel 1867 s podkupovanjem in bakšiši naslov kedi v (podkralja) zase in za svoje naslednike. V svoji širokogrudni evropski orientaciji je sicer podpiral tudi znanstveno raziskovanje Afrike (med drugimi tudi potovalca J. Schweinfurtha in Emin pašo) ter s potratnimi vojnimi podjetji razširil egipčansko oblast v Sudanu do mejâ ekvatorialne Afrike. A rezultat tega vnanjega sijaja je bil popolen polom državnih financ... Zlasti usodno pa je bilo, da je Egipt radi njegovega slabega gospodarstva (1875) prodati večji del su-

eških delnic, s čimer je bil od Francozov zgrajeni in za mednarodno plovo nad vse važni prekop izročen Veliki Britaniji.« Nekaj let pozneje je — že po odstavitvi Ismaila — prišlo v obubožanem Egiptu do vojaškega upora in splošne vstaje, tekom katere je bilo v Aleksandriji umorjenih več Evropecev. To priložnost so izrabili Angleži. 11. julija 1882 so obstreljevali z vojnih ladij Aleksandrijo, kmalu nato pa premagali vstase ne daleč od prekopa in zasedli deželo »za toliko časa, da se zopet upostavi mir in red«.

Angleži se iz Egipta še danes niso umaknili in se kljub proglasitvi egipčanske samostojnosti (15. marca 1922) in kljub paroli »Egipt Egipčanom!« tudi ne bodo tako hitro odločili za tak korak. Kajti sčasoma je Egipt postal steber britanske države, sličen Indiji. Preko njega drži pot iz Londona v Bombay, v Colombo, Rangun in Singapore, pot, ki jo je Sueški prekop skrajšal za 44 do

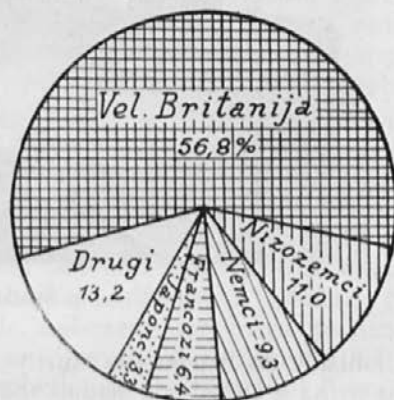

Diagram kaže v odstotkih, koliko ladij raznih narodov je šlo l. 1927. skozi Sueški prekop.

32 %. Iz Londona do Bombaya je okrog Rtiča Dobre nade 10.930 morskih milj (1 milja = 1852 m), skozi Sueški prekop pa 6130 morskih milj; za Singapore znašajo odgovarjajoče razdalje 11.800, oziroma 8060 morskih milj.

Pomen prekopa je torej v prvi vrsti v ogromnem skrajšanju pomorske poti med Evropo in južno ter vzhodno Azijo

in zato gre skozenj skoro ves promet v te dežele. L. 1870. je plulo skozi prekop 486 ladij s skupaj 436.610 čistimi registrskimi tonami, l. 1928. pa že 6084 ladij s skoro 32 milijoni čistih registrskih ton. Večina ladij je seveda angleških, kakor je razvidno tudi iz našega diagrama. Ostali narodi sledijo šele po velikem presledku. Jugoslovanskih ladij vozi skozi prekop na leto komaj kakih 10. L. 1925. jih je bilo 7 z 24.000 tonami.

Sueški prekop pa ni le neke vrste svetovni barometer, ker nam daje gibanje v njegovem prometu jasno sliko svetovne trgovine vobče, temveč ima tudi ogromen strateški pomen. Že Napoleon je podvzel svojo ekspedicijo v Egipt z namenom, da rani angleško državo na njeni najobčutljivejši točki, na poti, ki drži v Indijo. 115 let pozneje so v svetovni vojni hoteli isto doseči Turki in Nemci in kdo ve, kako bi se bilo takrat vse zasukalo, ako bi jim

bil uspel napad na Sueški prekop! Poučen primer za to, da so Angleži neomejeni gospodarji prekopa kljub temu, da je administracija še vedno francoska, nam je povedal v enem svojih zanimivih pisem Slovenec p. Alfonz Čadež, ki biva že več let v Egiptu. 26. julija 1928 piše: »Ta mesec bodo Angleži peljali tod mimo dok (pripravo za popraviljanje ladij), namenjen za vojaški arzenal v Singapore. Ker je dok tako velik, bodo ves prekop popolnoma zaprli za štiri dni. Ves promet je za tiste dni ustavljen, a nihče nobene ne zine.«

Tako je Lessepsovo delo, ki ga imenuje lord Northcliffe največje politično in trgovsko podjetje, kar jih je kedaj svet poznal, danes simbol angleške moči.

Uporabljeni viri: Reinhard, Weltwirtschaftliche und politische Erdkunde, Breslau 1929; Kaufmann, Ewiges Stromland, Land und Mensch in Ägypten, Stuttgart 1926; Unkelbach, Der Suezkanal, Alte und Neue Welt 1870; poleg tega številni časopisni podatki.

IV. KOŠTIÁL:

DROBTINICE IZ ZGODOVINE BESED.

II. Občna imena iz imen narodov.

Naravno je, da opazi kak narod pri svojih sosedih razne telesne ali duševne lastnosti, po katerih se ti sosedje ugodno ali neugodno razločujejo od drugih narodov. Zato so postala imena nekaterih narodov kar apelativna ali »občna«, kakor imenujemo bogatina »Kreza«, vodnika po muzejih »Cicerona«, izdajalca »Judeža« itd. po imenih znanih oseb, ki so zaslovene po takem svojstvu. Tako pravimo sleparju in človeku brez stalnega doma cigan, oderuhu pa jud ali žid, zamazancu mažar (po Madžarih, ne pa od glagola mazati!), zanikarni ženski flandra (po Flamcih v Flandriji), uničevalcu umetnin vandal (ker so germanski Vandali v V. stoletju v Italiji pokončali mnogo umetnin), tkalcu

pravijo na Krasu in na Notranjskem krnžel ali krnjelec, ker so bili nekdaj vsi tkalci v onih pokrajinah le Karnjeli, t. j. Furlani iz gorate Karnije; krošnjar je Kočevar, nazadnjak kinezar itd. Pri Srbih in Hrvatih se zove pastir vlah, ker so bili Vlahi (Rumuni) pred Srbi večji del pastirji; kramar pa je cincarin, ker so bili Cincari (Rumuni iz Tracije) večinoma kramarji; krut, neusmiljen človek je arnautin ali turčin, ker imajo Albanci in Osmani to lastnost; prevejanec ali zvit človek hero ali era, ker sloviijo Hercegovci (Hero) po tem svojstvu; bojazljivci, barantači, zakotni kramarji in skopuhi se zovejo čivuti ali čifuti, ker so opazili Srbohrvati (kakor vsi drugi narodi) te lastnosti na židih (čifutih); prodajnemu, podkupljivemu človeku

pravijo ciganin ali cigan, zvitemu trgovcu grk itd.

Čehom je človek cvetočega zdravja rus, spreten ali uren je madër ali mad'ar, malopridnež in klatež (potepuh) flamendr (po Flamcih), oderuh in goljuf žid, nečistnica flandra, kdor težko razume, jim je taliján; krošnjarju (zlasti irharju) in sleparju pravijo šot, ker je bilo med takimi ljudmi nekdanj največ škotov, itd.

Ime Ober (Avar, tudi Hun) je zadelo pri Čehih, Slovaki, Lužičanih, Poljaki in slovenskih Prljekih pomen »velikan«, tako tudi ime starodavnih Spolov (ki so prebivali med Donom in Volgo) pri Rusih (ispolin), Ukrajincih (ispolyn) in Poljaki (stolin, stwolin).

Pri Rusih se je imenoval vsak inozemec »němec«, ker je bilo drugih inozemcev razen Nemcev le prav malo.

V francoščini se imenuje upnik anglais = Anglež (Angleži so pogosto posojali Francozom denar); vratar, cerkovnik in samopivec (ki nima sopivec) suisse = Švicar (Švicarji so radi služili za vratarje in cerkovnike in so pili svoje vino rašči na samoti, brez skupne družbe), bahač gascon (ljudje iz Gaskonje slovijo za lažnivce in bahače), slepar pri igri grec (Grki so specialisti v tej nečedni obrti), godec tzigane (cigani so nadarieni za godbo), oderuh juif (Judje jemljejo previsoke obresti); brezobziren, rrdosrčen ali izredno močan mož, a tudi barbar turc (za take je Evropa poznala Turke), prebrisán ali prepirljiv človek se zove normand, vedeževalec bohémien (prvotno = Čeh, potem = Cigan; znano je, da so popotovali Cigani iz Indije vedno bolj k zahodu, dokler niso prišli na Francoško, Angleško in Škotsko, ter si izposodili od vsakega naroda, med katerim so živeli, več ali manj besed, zato imajo Cigani na Francoškem dosti čeških besed; z vedeževanjem pa se bavijo Ciganke povsod); mož, ki meče iz javnih lokalov neprijet-

ne obiskovalce, je polonais = Poljak; dolgin, nerodnež in malomarnež je flandrin = Flamec; nerazumljiva govorica je breton (bretonščina je omejena na jako majhen košček Francije); odkritosrčen, iskren, pošten mož starega kova je gaulois = Galec, Kelt; zadnjica je prussien = Prus (francoski šovinist bi rad sunil vsakega Nemca v zadnjo plat); iz imena Bulgarus (= Bolgar) so napravili bougre, kar je značilo najprej krivoverca, zl. bogomila, potem podleža, ničvredneža, v milejšem pomenu tudi poredneža.

Rumuni pravijo lakaju arnaut = Albanec, služabniku in kmetu rumîn, romîn = Rumun; Aromuni (v Macedoniji) rabijo izraz škljav (= Slovan) za služabnika. Albancem je pastir in kmet remor, t. j. Rumun, pravoslaven človek pa škja, t. j. Slovan.

Pri romanskih narodih je dobilo ime Ciganov pomen lenuh, trot in oderuh, slepar (portug.). Germanski in romanski narodi rabijo za sužnja besedo, ki je nastala iz lat. ali grškega imena Slovanov (n. Slave = Sklave; ital. Slavo = schiavo itd.). Oton Veliki je pripeljal v X. stoletju mnogo ujetih Slovanov v svojih pohodov ter jih uporabljal za sužnje.

Filistini ali Filisteici so bili poganski prebivalci dežele od Jafe do Gaze, sovražniki Izraelcev. V 18. stoletju so začeli nemški vseučiliški dijaki uporabljati ime tega naroda v spačeni obliki Philister za vse nedijake, zlasti za nasprotnike akademikov; dandanašnji označujejo s to besedo tudi »špisarja« ali tesnosrčneža. Enako pomeni ime abderit (Abderiti so bili prebivalci traškega mesta Abdere) omejenega banavza.

Ker so bili hrvaški jezdec v 30letni vojni precej divji, razuzdani in kruti, je dobila pri Nemcih beseda Krabat, Kroat pomen »razbojnik«, a tudi »živahen, divji, neugnan deček«.

DELO NAJMLAJŠIH

IVAN KRSTNIK:

KOSTANJARJA.

Ljubljanski grad.

Jurij je gledal na zahod, v rdeče zahajajoče jesensko solnce. Nikdar ni občutil jeseni bolj kot ob pogledu na solnce v jesenskih dnevih, ko ne ve, ali bi sijalo ali bi šlo spat pred delopustom. Kar prišlo ga je, da bi stopil med dolenske griče, kjer valovi pesem trgačev in se smeje sadje izmed orume-nelega listja.

Tovariš in sošolec Andrej je opazoval Jurija. Velika glava na nizkem vratu, osvetljena z rdeče vijoličasto lučjo, se mu je zazdela tako čudovita, da se je zasmel na glas. Jurij ga je začuden pogledal.

»Ne smej se, saj nisi svat, ki so ga napojili z ribniškim mlekom! Kaj sem tako čuden, a?«

Andrej se je v zadregi opravičeval.

»Pusti,« ga je prekinil Jurij. »Pojdiva v nedeljo v Semič! Kostanj mi je zadišal!«

To je bil uvod žalostne zgodbe, ki sta jo doživela Jurij in Andrej.

V nedeljo zjutraj sta jo res že nad Semičem ubirala v breg proti kostanjevim gozdovom. Za hrbtom nista čutila strupenega profesorja, pa ju je nekaj zasrbelo v grlu, iz srca je silila svoboda in se prelila v zvočno jupajdijanje:

»Če študent po kostanj gre...«

Nista prišla še do materinih klobas in očetovih klobut, ko ju je privedla pot in pesem do gozda, ki je že od daleč govoril o obilici kostanja. Toda — pred gozdom je sedel ob poti kmet. Ti smola ti taka!

Andrej je pljunil v stran skozi škrobino v ustih — to je njegova umetnija — in se postavil pred Jurija:

»Kaj bova pa zdaj?«

»Kaj? — Kovača mu stisniva v roke, pa bo dovolil — ni šment! Saj mu bo šlo tako in tako polovico kostanja v nič.«

»Pa poskusiva, korajža velja!«

Stopila sta do kmeta, ki je sedel na štoru in sesal čedro, kot bi šlo za stavo.

»Dober dan, oča!« ga je ogovoril Jurij.

»Bog ga daj,« je pokimal kmet in vzel čedro iz ust. »Kam pa, fanta?«

»Tako malo na okrog — lepo vreme je, kaj?«

»Drži se, drži. Da bi se le še dolgo!« Tako je rekel kmet in vtaknil pipo v usta in cmakaje potegnil nekajkrat, pa ni vleklo in ni.

Jurij je ročno potegnil iz žepa par cigaret in jih ponudil kmetu.

»Morda vam bo tole bolj prijalo.« (Jurij namreč semintja malo pokadi za kakim voglom, pa za božjo voljo nikar tega praviti njegovim profesorjem!)

»O, to pa to!« je stegnil očanec roko po njih. »Tudi taka stvar mi diši. Včasih nismo poznali tega.«

Prižgal si je in puhnil zadovoljno v vis nikotinovo meglico. Jurij in Andrej si pa nista in nista upala s pravo besedo na dan. Končno se je Andrej ojunačil in začel:

»Kako je pa letos kaj s kostanjem?«

»Hvala Bogu, lep je in obilen. Prav iz hoste sem prišel.« Pokazal je na cekar, v katerem je rjavil kostanj. »Nabral sem ga prej ko bi dva očenaša

zmolil. Sicer pa zame ni kostanj. K mizi polni kostanja sedeš sit, vstaneš pa lačen.»

Študentoma je zaigralo srce. Gotovo bo dovolil, da si nabereta kostanja, kolikor ga bosta želela. Zato je Jurij kar udaril:

»Slišite, ali bi ga smela nabrati nekaj? Koliko bi zahtevali?«

»I, kaj bi zahteval? Nič. Zaradi mene lahko nabereta, kolikor hočeta.«

Kar zavriskala bi, tako poceni bosta prišla do kostanja. Andrej je vendar možaku ponudil nekaj drobiža. Sicer ga je kmet nekam začudeno pogledal, češ, kaj mi daješ, ko ni vredno — vzel je pa le.

Na hitro sta se poslovila in se zaletela v gozd.

Kostanj! Kdor ga še ni nabiral, ne morda mimogrede, ne ve, kako je to zabavno. Dulce et utile* Pa prvega je skoro več kot drugega.

Najprej sta klala ježice kar na poti, potem sta zavila globlje v gozd med drevje. Ulomila sta si vsak svojo leskovko in brskala po listju. Nabirala sta že dobro uro in nahrbtnika sta bila že do polovice polna.

»Jurij, tako gre prepočasi. Hajdi na drevo in ga dobro otresiva! Saj nama nihče ničesar ne more.«

Rečeno, storjeno. Vsak na svoje drevo — in začela sta otresati, da nikoli tega.

Tedaj se je pa zgodilo nekaj prečudnega. Hakra di... bi rekel, pa se ne sme. Kaj takega!

Tam skozi goščo prilomasti možakar z gorjačo in že od daleč grozi:

»O lakote nesrečne... na najlepši kostanj se ti spravijo! Ali se mi pobegeta brž doli, pretega razpotegnjena?!

* Sladko in koristno.

Pa prav v mojo hosto! Kdo vama je dovolil? ... No, le počakajta!«

Taka nesramnost, kaj? Pride ti človek in vpije: »Doli z mojega kostanja!« kot bi bil kostanj in gozd njegov in ne bi bil že oni...

»... o saprament!« Andrej bi bil kmalu s kostanja padel, ko se je spomnil na »onega'. Oni kmet vendar ni trdil ali rekel, da je on — gospodar gozda!... Gospodar razgraja zdaj pod kostanji...

Bridko je bilo prepozno spoznanje in kar nič nista vedela, kako in kaj bi, le silno dolg nos sta začutila.

»Kar bo, to bo,« si je mislil Jurij in se spustil z drevesa. Prav tako Andrej.

Kmet je vpil, klical na pomoč žandarje, svetnike in hudiče, junaka pa nista vedela, kako bi začela, da bi zvozila iz zagate in se pri tem preveč ne osmešila. Naposled sta se le opogumila in šla najkrajšo pot: vse po resnici in pravici sta povedala in možakar se je potolažil. Ko sta pa še povedala, da sta študenta, se je popolnoma udobrovoljil.

»Le naberita si ga in Bog daj srečo!« je dejal ob slovesu. »Pa zapomnita si, kdaj sta delala kupčijo s Petrovčevim Štefetom za moj kostanj,« se je zasmel.

»Torej Petrovčev Štefe je oni spak! O, mu bova že še zagodla,« je mrmral Andrej, ko je odiral ježice in polnil nahrbtnik.

Ko sta bili malhi polni, se je Jurij oprtal in se obrnil proti Črnomlju.

»Veš kaj, v zobe se ne maram dati ljudem, še manj pa v zasmeh. Semiča danes ne bova videla, on pa ne naju.«

No, Petrovčevemu Štefetu nista ničesar storila. Kdo ga bi neki iskal in — saj sta bila sama kriva. Mar ni Štefe rekel: »Zaradi mene ga lahko nabereta, kolikor hočeta?« Kaj pa njega kostanj briga, ali ni res?

PROBNO BLAGO

LITERARNI POMENKI

II.

Zadnjič smo poudarili, da mora oni, ki čuti v sebi nedoumno stvariteljsko silo in hoče pesniški oblikovati lepoto v vezani ali nevezani besedi, obvladati jezik.

Poslani prispevki — zlasti začetnikov — so taki, da moramo spregovoriti nekoliko več o jeziku.

Govoreč o jeziku, moramo vedeti, da ni še vse, ako slovniški pravilno govorim ali pišem in ako razpolagam s primeroma obsežnim besednim zakladom. Vse to zmore sleherni človek, ki je kolikortoliko izobražen in se potrudi, da govori pravilen, čist jezik. Tak jezik, v katerem so besede le navadno izrazno sredstvo in so kakor drobiž, s katerim razpolaga lahko vsakdo in je v roki slehernega enak in iste vrednosti, tak jezik je vsakdanji, navadni jezik. Plehek je, prazen, nič pravega življenja ni v njem. Za leposlovje je treba drugačnega jezika — stvariteljskega, ki ni zgolj izrazno sredstvo konvencionalne rabe, temveč je v njem snov, in smisel in je utelesitev ideje, kakor je bilo dano tvorcu, da jo svojstveno doživi. Beseda v stvariteljskem jeziku tedaj ni navaden znak mehanskim, konvencionalnim pomenom, podoba in stvar je obenem, nekak podušen zvok, ki je nerazdružno vezan s stvarjanjem duhovne vrednote.

Na zunaj — optično in akustično — se pač stvariteljski jezik ne loči od vsakdanjega: iste besede imamo v tem in onem, a vendar ju ločimo. Vse drugače nam je ob stvariteljskem nego ob vsakdanjem. Iz njega diha svojevrstno življenje, ki nas zgrabi in zanese iz materialnega okolja v duhoven svet čustev in vrednot.

V čem je skrivnost tega jezika, ki ga lahko imenujemo tudi pesniški jezik?

Navadni jezik je v splošni rabi, nič osebno svojstvenega ne more zato imeti. Tvorci razpolaga s tem jezikom, a ga po svoje doživlja. V tem je skrivnost! Bori se z besedo, prežari jo iz sebe. Očisti jo v stvariteljskem ognju svojega doživljanja vse tuje, vsakdanje navlake in jo tako reši, bi rekel, okovov materialnosti ter jo poduhovi: dá ji umetnostno svojstveno življenje in pomen.

Med navadnim in stvariteljskim jezikom se giblje vse leposlovje: kolikor se oddaljuje od enega ali drugega, je s tem dana tudi mera njegove umetniške sile in eksistence. Ker moramo tudi v leposlovju upoštevati njegovo socialnost, se pa moramo ogibati ekstremov. Za vsakdanji

jezik, kajpa, pri tem ne gre, ker vanj tvorec ne sme, pač pa za stvariteljski. Ako se ta le preveč oddalji od racionalnega — navadnega pomena besede, postane izraz najsubjektivnejšega čustvovanja ter je potem dostopen le redkim. Polnost plastične oblike, ki onrani jasnost vtisa in jamči za trajnost podane vrednote ter diha obenem stvariteljskost, dobi delo le, če je podano v zlati sredini med subjektivnim in objektivnim doživljanjem jezika, nekako na meji duhovnosti. Tu sloni pesniški jezik.

V takem samobitnem jeziku, ki je obenem dostopen občnosti, pišite! Ogibajte se banalnosti vsakdanjega žargona, a pravtako individualne megle.

Marijan: »V nočni tišini« ste pokazali lep epski talent, dasi črtica ni še zrela. Beseda vam lagodno, neprisiljeno in neiskano teče, a je še prazna. Življenja ni v njej, ki bi ji ga morali vdihniti s svojstvenim doživetjem. Tudi več slovnične korektnosti bi želeli. To hibo ste čutili — kot pišete — sami. Pa bi se potrudili in vsaj to stran sami izgladili! Kaj, če bi primerjali svojo črtico s Cankarjevo »V samotni« — saj sta si motivno sorodni. Mogoče bo to več izdalo za Vaš nadaljni razvoj, ko dolgo reševanje napak v Vašem podajanju. Sicer pa krepko naprej — kdo ve, lepega dne nam lahko še mojstrski podaste Ptujsko polje in Haloze!

Nikolajev. Tudi Vi se gibljete »V noči« in odkrivате svojo petošolsko ljubezen, kakopa, v verzih. Niste prvi in zadnji tudi ne, a da ste tako zapeli — ne, to ne gre. Neokusna verzifikacija je vse! Le poslušajte:

Ko gledam v črno tmo,
se mi zdi, da se zemlja odkriva,
iz katere se strašna pošast ozira,
ter išče nekaj s svojo roko.

In ko me slednjič roka ta prime, ki
me strese tako hudo,
da iz strahu zajčem pod roko,
me zbudila iz bojazni si — ti!

Veste kaj: res mi je žal, da strašna pošast ni ostala pošast in Vas tako stresla, da bi za vedno opustili pesništvo, ki... nimate zmisla zanj! To pot vsaj ste to pokazali. Če se motim, bom svojo zmoto ob prvi boljši pošiljati priznal. In še vesel bom!

K. M. Prekmurje poznamo doslej po Ma-lešiču, ki ga je lepo podal, a mislim, da kljub temu čaka še svojega človeka, da nam razgrne vso njegovo lepoto. Po vposlani študentovski rapsodiji »Na proščenju« bi sodil, da boste Vi eden onih, ki ga čakamo. Konceptija je lepa, originalna v nekem pravcu, a vse nekam pre-več razvlečeno podajate. Omejiti bi se morali in bilo bi boljše. In to: Vaši ljudje — nekateri — niso prav nič prekmurski, tako govorijo, ko da so vzrastli sredi Ljubljane! A junak sam — Cankarjev tip — je med njimi s svojo be-sedo in modrostjo — kolikor je modrost! — naivno nepreračunljiv. Sicer, ali ni to samo fragment? Če je, potem glejte, da boste vse znova predelali z večjo akribijo in tehtali ob-enem tudi jezik, ki očituje površno znanje slovnice in še Pregljevo maniro, ki se Vam prav nič ne poda. — Če se oglasite še kaj, bi rad krajših stvari!

Zvonko. Vaše priznanje in poročilo, kako se je »Mentor« v Murski Soboti udomačil in priljubil, me prav veseli in upam, da boste od številke do številke bolj zadovoljni z njim. Čim več prijateljev-naročnikov bo imel, tem lepše se bo razvijal in uspeval. — Tudi Vaših pesmi sem bil vesel, čeprav niso še godne za tisk. Metriko pač obvladate, a rime Vam le delajo težave in iz onega vsakdanjega jezika se niste še povzpeli. Pridno čitajte pa pošljite še kaj, ker sodim, da se boste napravili.

ODGOVORI IN OBVESTILA

Mentor se je odebelil. Današnja številka ima celih osem strani več, kakor bi jih po načrtu morala imeti. Radi tega velikega na-mečka pa prihodnje številke ne bodo šle nič pod predpisani obseg (24 str.). Upamo celo, da bo še katera številka mogla iziti v pove-čanem obsegu. Naročniki, posebno dijaki, upoštevajte to in pridobivajte listu novih, rednih naročnikov! Kje bi sicer mogli dobiti toliko lepega čtiva za te bore dinarčke? — Na delo!

Poglavje o avtorstvu. Tednik Slovenski Gospodar v Mariboru je v šte. 43 z dne 23. okt. t. l. priobčil pod naslovom Nekaj o gradbi zrakoplova članek, ki je nekoliko skrajšan, si-cer pa domalega dobeseden ponatis Hafnerje-vega spisa v zadnji številki Mentorja: Kako gradijo zrakoplove. Mi bi ponatisu nič ne ugovarjali, ako bi Gospodar ne »pozabil« po-vedati, odkod ima svojo modrost. To je tem-bolj čudno, ker Gospodar kljub našim ponov-nim prošnjam in kljub temu, da mu posebej zato pošiljamo naš list brezplačno, noče pri-občevati vsebine posameznih Mentorjevih števil. Kako bi zato imenovali tako ravna-nje? Nočemo zapisati primerne izraza!

Občutljivi Primorci. Popolnoma se stri-

L. V. Poslali ste nam nekaj pesniških pre-vodov in reči moram, da v splošnem niso slabi. Mogoče o priliki tega ali onega priobčimo, se-ve, po potrebi opiljenega. Saarov »Rekvijem« mi ni prav nič všeč ne v originalu ne v prevo-du. Čudno, da ste se ga lotili, ko poznate Gre-gorčičevo »Pozabljenim«, ki je drugačnega kova!

Sanin. Pseudonim, ki da misliti... Melan-holično, v molu ste ubrali svoje strune, kar Vam pa ne pristojta. Mladost je veselje, to nam pojte! Poslane tri še niso take, kot bi morale biti, a po njih sklepam, da bom iz prihodnje posiljke že lahko katero izbral in jo natisnil!

Atanas Grigorjev. Pesem »Skozi mrak« je dobra, a je ne moremo priobčiti, ker motivno ni za naš list. Gotovo imate v zalogi še kaj, kar bi nam prišlo prav.

Vanjuša. Vse tri dobre. Priobčimo.

Ivan Krstnik. No, vidite, s »Kostanjarje-ma« ste spet v svojem elementu! Še kaj, pro-sim!

V. Vladin. Prav rad bi Vašo »Matrco« priobčil v novembrski številki, ker diha pri-srčno pieteto do umrle stare matere, a je ne bom, dasi ni baš slabo pisana. Bolje bi bilo, ako bi podali v liričnem okviru epsko očitano sliko, ki jo zdaj le nakazujete. — Kobariški milje ste dobro zadeli — poznam ga. Le ogle-site se še. Radoveden sem, kako se boste raz-vijali.

C. K. Priobčimo!

njam z Vami in Vašimi tovariši radi krivic, ki se gode, in ki jih mladi študenti, bodoči vod-niki naroda, občutijo še posebno hudo. Toda ozrite se samo bežno v zgodovino naših bojev za narodni obstoj in boste videli, kolikokrat smo se leta in leta borili za najskromnejše drobtinice in se zadovoljevali z njimi v časih, ko bi nam po pravi ci šel cel hleb! In pre-življali smo se z drobtinicami, dokler niso prišli boljši časi. Potrpljenje in upanje je velika reč. Potrplimo in — upajmo!

S—k, Maribor. Uganki porabimo ob pri-liki. — Vemo, da je Nabiralec ugajal. Opustili smo ga pa z a č a s n o radi nedostajanja pro-stora — pri obsegu, ki ga list ima, večji članki kar udušijo male prispevke — pa tudi radi te-ga, ker je Nabiralec urednik zelo zaposlen drugod in utegne le redkokdaj posvetiti kako urico Mentorju. Vendar misli same nismo opu-stili, gotovo bo tudi letos prinesel Mentor kaj o filateliji. — Agitirajte za list — saj pravite, da vsem ugaja — da se bo mogel po obsegu razširiti. Potem se bo tudi vprašanje drobnih prispevkov dalo ugodno rešiti.

L. Jan, Veržje. Uganko porabimo. Glede dopisov je pa treba pomniti: 1. Rešitve starih ugank (vse skupaj) morajo biti napisane na po-

sebnem listu, 2. uganki, ki jih pošiljate za objavo, spet na posebnem listu, 3. prav tako posebej rešitve teh ugank in 4. morajo biti tudi rešitve šahovskih problemov napisane posebej. Vse pa pošljete lahko v skupni kuverti, tudi od drugih rešilcev. Teh navodil naj se drže tudi drugi. — Vsebina Mentorja pa more biti seveda bolj pestra v številki, ki obsega 48 strani, kakor v taki, ki jih šteje polovico manj. Vendar se bomo potrudili, da bo list vključ temu vsekoli zanimiv in času primeren.

P. Š. gozdovski glavar, Maribor. Vaše Poslanice v sedanjih obliki ne moremo priobčiti. Mentor ne more in ne sme na tak način agitirati za posamezne organizacije, ker je kot ne-organizacijski, zgolj poučno-zabaven list namenjen vsemu slovenskemu dijaštvu, ne oziraje se na njih šolska in izvenšolska združenja. Sicer pa dobrohotno spremljamo Vaš pokret in bi

prav radi priobčili v Mentorju primeren, ilustriran, neagitacijski spis iz življenja slov. gozdnikov, kakor smo objavili v letošnji 1/2. številki opis zadnjega mednarodnega skavtskega zleta. Spis pa mora biti res primeren, po vsebini in času.

Velfa, Kočevje. Poslana uganka mi prav ugaja. Ker znaš risati, pošlji še kaj; toda črke naj bodo malo bolj razločne, da ne bo treba slik prerisavati.

Radoslav, Maribor. Posetnica prav dobra; konjiček neraben, ker so zlogi preveč raztrgani.

France, Središče. Poslano ugankarsko blago prejeli. Polagoma porabimo.

J. P., Celje. Računsko nalogo priobčimo.

Fr. A., Veržej. Porabimo. V prihodnje napiši rešitev na poseben list!

MALI OBZORNIK

Srednja šola in univerza. Na visoko šolo prihajajo abiturientje treh vrst srednjih šol: humanistične gimnazije, realne gimnazije in realke. Katera od teh srednjih šol pripravi svoje učence najbolj za visokošolski študij?

Točen odgovor na to vprašanje bi mogla dati samo podrobna statistika, če bi n. pr. univerze objavljale zaporedoma več let, kakšne uspehe dosegajo v posameznih strokah povprečno bivši učenci humanistične gimnazije, realne gimnazije in realke. Potem bi se moglo kolikor toliko z gotovostjo reči, ali je n. pr. za bodočega medicinarja bolje, da študira gimnazijo ali da gre na realko; moglo bi se reči, ali ima za bodočega matematika kaj pomena, da se je šel učiti starih jezikov, ali ima za jurista kaj pomena, da se je učil grščine itd.

Doslej pri nas take statistike še nimamo in je tudi še ne moremo imeti; saj prvi učenci novega tipa realne gimnazije (ki je bil uveden kar sredi šolskega leta 1924/25) še niso prišli na univerzo, ampak so letos šele v sedmi. Pač pa je to mogoče v drugih državah, kjer je šolstvo že bolj ustaljeno. Tako je n. pr. v Prusiji izpitni odbor za juriste (Preussisches Juristisches Landesprüfungsamt) objavil za l. 1928., koliko absolventov posameznih tipov srednjih šol je napravilo juridične izpite in s kakšnim uspehom. Na podlagi tega poročila se je izračunalo, da je napravilo juridične izpite od humanistov 81,042 % in od realcev 78,518 %. Prednjačijo torej čisto neznatno humanisti pred realnimi gimnazijci, tako da se za splošnost ne da samo iz tega še nič sklepati. Poleg tega se podatki nanašajo samo na eno leto in na eno pokrajino.

Kakor vidimo, izdelajo torej približno štiri petine kandidatov (80 %). Ostane nam še vprašanje, s kakšnim uspehom izdelajo. Tu je pa razlika nekoliko večja. Z boljšim nego povprečnim uspehom je izdelalo 28,553 % hu-

manistov, 26,689 % realnih gimnazijcev in 21,480 % realcev. Najboljši juristi so bili torej bivši humanisti. (Das humanistische Gymnasium 1929, str. 158.)

Znana je tudi izjava profesorja matematike na ljubljanski univerzi, kako neobhodno potrebna je vaja v mišljenju, ki jo goji humanistična gimnazija, za bodoče matematike: »Glede lastnega izkustva v svojem predmetu — matematiki — lahko izjavljam, da so bili absolventi klasičnih gimnazij vedno in povsod neprimerno boljši kakor absolventi realk.« (Cas XIX, str. 175.) Zato smatramo za napredek naših realk, da se v V. razredu omogoča slehernemu učencu, da študira zadnja štiri leta realno-gimnazijski tip.

Takega opazovanja bi bilo treba še več, kajti noben narod se nikdar ne briga preveč za vprašanje, kaj naj se nudi bodoči inteligenci v letih, ki jih preživi na srednji šoli. Vprašanje se glasi: kako bomo dobili tak naraščaj izobražencev, da se bo lahko kosal z izobraženci katerega koli kulturnega naroda? Kajti samo narod, ki bo kulturno stal na isti stopnji kakor njegovi sosedi, če jih že ne bo prekašal, bo trajno ohranil svojo nezavisnost in se ne bo samo sam učil od drugih narodov, ampak se bodo tudi drugi učili od njega.

Šola ne more ustvariti velikih iznajditeljev in mislecev, lahko jim pa pomaga pri njihovi rasti. Zato naj skrbno čuva to, kar se je izkazalo kot dobro, zraven naj pa napreduje s tokom časa v zavesti, da ni nobena stvar na svetu dovršena, da je vse potrebno neprestanega izpopolnjevanja in da tisti, kdor ne napreduje, nazaduje. Ne pomeni pa vedno napredka to, kar je novo.

Kogar bi zanimalo vprašanje, v čem obstaja vrednost učenja starih jezikov in proščevanje grške in rimske kulture, ta naj bere odlično delo poljskega vseučiliškega profesorja

Zielinskega: Antični in moderni svet (v prevodu dr. J. Glonarja, cena broširani knjigi 36.— Din), ki je napisana baš za gimnazijske abituriente. I. D.

Število srednjih šol v naši državi. Po uradnih podatkih je bilo v začetku septembra 1921 v naši državi 145 državnih gimnazij in realk, in sicer v Srbiji in Črni gori 61, na Hrvaškem in Slavoniji 37, v Sloveniji 12, v Bosni in Her-

cegovini 11, v Dalmaciji 8, v Vojvodini 16. Di-jakov je bilo na teh zavodih lani 86.000, profesorjev 3253, od teh 847 nekvalificiranih. Med nekvalificiranimi je 171 Rusov. Od teh jih je 109 v Srbiji in Črni gori. Poleg gimnazij in realnih gimnazij je bilo ta čas v naši državi še 140 meščanskih šol, 43 učiteljskih, 10 trgovskih srednjih šol in 3 kmetijske srednje šole. (Poslov. Narodu z dne 6. sept. 1929.)

DIJAŠKI ŠAH

(Urejuje Bogo Pleničar.)

II. Zaprte otvoritvene partije. (Nadaljevanje.)

2. Sicilijanska partija.

1. e2—e4 c7—c5

Tudi ta vrsta otvoritve spada med korrektno. Poteza c7—c5 že vnaprej onemogoča nasprotniku vzpostavitev centra.

2. Sg1—f3 e7—e6

3. Sb1—c3 Sb8—c6

4. d2—d4 c5×d4

5. Sf3×d4 Sg8—f6

6. Sd4—b5 Lf8—b4

7. Lc1—f4 Sf6×e4

Črni žrtvuje kvaliteto v interesu lažjega napada.

8. Sb5—c7+ Ke8—f8

9. Dd1—f3 — —

Bolje, kakor takoj Sc7×a8.

9. — — d7—d5

10. o—o—o Lb4×c3

11. b2×c3 Ta8—b8

12. Sc7×d5 e6×d5

13. Lf4×b8 Dd8—a5!

itd. z močnejšim napadom za izgubljeno kvaliteto.

3. Damski pešec proti kraljevemu pešču.

1. e2—e4 d7—d5

Tudi ta poteza črnega je popolnoma korektna, zlasti se mnogo igra v zadnjem času. Ideja je slična oni pri sicilijanski partiji: bele mu preprečiti, da ne more etablirati centra.

2. e4×d5 Dd8×d5

Če črni ne bi takoj vzel pešca d5 in bi n. pr. raje igral Sg8—f6, tedaj ni priporočljivo kriti za belega s c2—c4, ker bi črni s potezo c7—c6 dobil prav dobre možnosti za svoj razvoj.

3. Sb1—c3 Dd5—a5!

Zelo dobra poteza za damo, dasi je na polju a5 izpostavljena mnogim nevarnostim.

(Dalje prih.)

7. partija.

(Sicilijanska otvoritev.)

Beli: A Črni: B

1. e2—e4 c7—c5

2. f2—f4 e7—e6

3. Sg1—f3 d7—d5

4. e4—e5 Sb8—c6

5. c2—c3 f7—f6

6. Sb1—a3 Sg8—h6

7. Sa3—c2 Dd8—b6

Dama stoji v tej poziciji posebno ugodno za napad proti nasprotnikovemu centru.

8. d2—d4 Le8—d7

9. Sc2—e3 c5×d4

10. c3—d4 Lf8—b4+

11. Ke1—f2 o—o

12. Kf2—g3 f6×e5

13. f4×e5 Ld7—e8

14. Kg3—h3 Le8—h5

15. g2—g4 Lh5—g6

16. Lf1—g2 Lg6—e4

17. g4—g5 Sh6—f5

18. Se3×f5 Tf8×f5

19. Lc1—e3 Le4×f3

20. Lg2×f3 Sc6×e5

21. Lf3—g4 Se5×g4

22. Dd1×g4 Ta8—f8

23. Ta1—g1 Lb4—d6

24. Le3—c1 Tf5—f3+

25. Kh3—h4 Tf8—f4 in dobi.

Problem št. 8.

(Od T. Breda.)

Beli: Kh5, Db1, Se4, La6, pešci c4, e3, d2, e6, g2. — Črni: Kf5, Lc6, pešci e5, e7, f6, f7.
Mat v dveh potezah.

Rešitev problema in imena rešilcev v 5. številki.

Listnica šah. urednika.

Na naš problem šte. 7. smo prejeli mnogo rešitev. Imena rešilcev sledijo v prihodnji številki. Zato je za reševanje problema šte. 7. še vedno čas. Za božič bomo razpisali za izžrebanega rešilca naših problemov nagrado.

L. B. Št. V. Tabelačinih pregledov o

vseh letošnjih šahovskih turnirjih žal ne moremo objaviti, ker bi to zavzelo preveč prostora. Match Bogoljubov—Euwe lansko leto se ni vršil za svetovno prvenstvo, zmagal pa je Bogoljubov, ki se letos bori z Aljehinom za svetovno šah. prvenstvo. Po dosedanjih izglelih bo tudi v bodoče ostal prvak sveta Aljehin, ki ima od dosedaj igranih partij skoro še enkrat toliko točk kakor Bogoljubov. Zgodovinski pregled šahovskih prvakov bomo objavili ob priliki.

ZA DOBRO VOLJO

Prof. dr. St. Leben. — Narisal Fr. Uršič.

Karikatura se nanaša na svoječasnó polemiko v našem časopisu, ki se je vršila o vprašanju, kateri jeziki naj se poučujejo na naših srednjih šolah. Prof. dr. Leben je tačas objavil v Jutru članek za francoščino.

Veselko Pičirad:

Neiztrohnen jezik.

(Prosto po Prešernu »tetkam« v spomin.)

Grob kopljejo, de zadnji merlič bo vanja d'jan, obraz ženičce stare perkaže se na dan. Kopači ostermijo, de 'z ust njih sape ni, manj vstrašeni pogrebci vanj mečejo persti.

De nos je kljukast, oster, bi lahko sodil vsak, ak bi ne bil ga stisnil pod zemljo sklad težak; bile široke usta, obrazek bil razrit, ak bi ne bil povsodi tako z zemljo pokrit.

Daljš časa ni trupla gledat', puh prvi ga zdrobi, jeziček le zavzetim ostane pred očmi; še vije se, še miga, ko de bi v ustih bil, živahno poskakuje, ko de bi bil še živ.

Vsi vprašajo, kdo zadnji v to jamo d'jan je bil, molčeča b'la je nuna, ker ni ji jezik zgnil. Ker kamna tam ni bilo, pa k fajmoštru teko, ta v bukve berž pogleda in pojasni tako:

»Tu Urša Gobezdalec je našla mirni kot, ko mogla ni dobiti ga vso življensko pot. Vso vaško pošto ona veršila je zvesto, nič skrito ni ostalo, kar je do nje peršlo.

Takoj te je obrala od glave do peté, če so le skoz vasico ponesle te noge. Nikogar ni pustila: gospoda fajmoštra in Fikuža berača — obrala je oba.

Al', ko je čula pravit', de mlinarjev gospod postal je črnošolec, takoj je šla na pot. Hitela vsa vesela je urno v drugo vas, de tam bi razodela, povzdignila svoj glas.

Al' smrt jo je zgrabila terdo za vrat z roko, nič več ni govorila in šla je pod zemljo.« Vsi pravijo, de nji pač svet molk ne brani gnit', vsi pravijo, de jezik ta njen ne more bit'.

»Ta Urškin je jeziček. študent jim govori, k bil bi kake nune, bi mir ji dala kri. o, molk ne, le novice ji branijo trohnet', ki trositi z jezikom ne more jih med svet.

Mi jezik ji vzemimo, na trgu naj visi, de dan današnji prejde, de prva noč mini, spet zajtro ga poglejmo, in če se pomiri, pred mačko ga verzimo, naj z njim se pogosti!

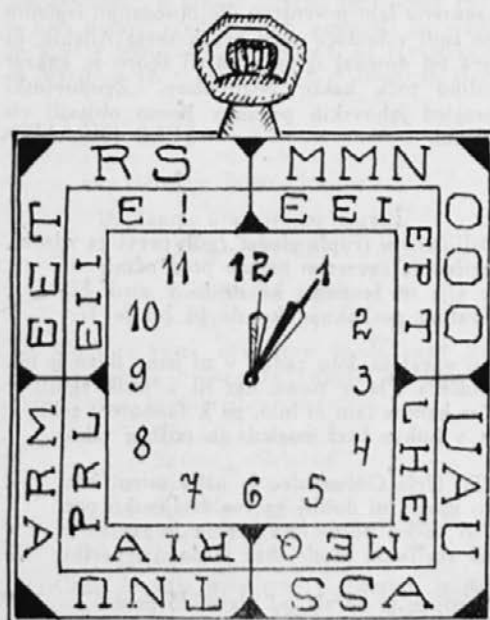
Per njem naj klepetajo ženičce dolgo v mrak, vso vas naj oberéjo, okužijo naj zrak. Kar so novic prej dale, ko jezik je živel, od njega naj prejmejo, da bo spet mir imel!

Obesili so jezik na tergu sred vasi, per njem so klepetale zvečer ženičce tri. Ko vstane drugo solnce, se jezik tak sterdi, ko v dimniku klobase, de kaj požreti ni.

UGANKE

Ura.

(F. Š., M. Sobota.)

Poglej dobro in razberi, kaj pravi ura
vsem ljudem!

Pravokotnik.
(Fr. A., Veržej.)

a	a	a	a	a	a	veletok
a	a	a	a	a	a	moško ime
a	a	a	a	a	a	grška glagolska oblika
a	b	b	c	c	d	ptica
d	e	e	e	e	e	ime izvirka
f	g	g	g	i	i	hrošč
i	i	i	j	j	j	konj
k	k	k	k	k	k	pokop
k	l	l	l	l	l	gorljiva snov
n	n	n	n	o	o	strup
o	o	o	o	o	o	plin
o	p	p	p	r	r	poljski sadež
r	r	r	r	s	s	mesto na Češkem
s	s	t	t	t	u	grški bog
v	v	v	v	v	ž	ovci sorodna žival.

V močnejše označenih kvadratih čitaj del
Jugoslavije!

Posetnica.

(Radoslav, Maribor.)

Valentin Dacer

Sv. Janž.

Kaj je mož po poklicu?

Rešitve do 30. nov. t. l. na uredništvo.
Nagrada Slovenska religiozna li-
rika.

Rešitev ugank v 1./2. številki.

Križaljka. Vodoravno: 3. Tula, 6. Oman, 9. Maribor, 12. lek, 14. mak, 15. kos, 16. sum, 18. kan, 19. iz, 20. konec, 22. ga, 23. Atos, 24. davi, 25. ar, 26. denar, 28. če, 30. ded, 31. dir, 32. med, 33. dac, 36. nem, 37. kositer, 41. Arno, 42. amen. — Navpično: 1. rum, 2. kar, 4. las, 5. ar, 6. Ob, 7. moj, 8. jeki, 10. imun, 11. mana, 13. kozarec, 14. magičen, 16. sosed, 17. medar, 20. kod, 21. car, 25. Adam, 27. niti, 29. eden, 34. Don, 35. sem, 37. kri, 38. so, 39. ta, 40. rep.

Posetnica. Zivinozdravnik.

Zemljepisna uganka. Kranj, Bovec, Kor-
sika, Istra, Turin, Sevilla, Jajce, Drava. Po sre-
dini navzdol: Avstrija.

Nogometno igrišče. Mens sana in corpore
sano! (Zdrav duh v zdravem telesu!)

Prav so rešili. V Celju: Lemač Duš., Peterman Jos., Germadnik Fr., Lokošek Vilj., Veber Leop.; v Gorici: Berce Vikt.; v Ko-
čevju: Kump Pet., Stofla Veruša, Novako-
vič Nik., Vetrovec Jos.; v Kranju: Erzar
Stanisl., Ieglič Jos.; v Ljubljani: Korent
Dr., Kavčič Nik., Sadar Fr., Watzke Jur., Do-
brovoljc Al., Mravlje Ant., Kumar Mil., Logar
Val., Černetič Silv., Bezek Ludv., Papler Fil.,
Prezelj Bor., Bratina Voi.; v Mariboru:
Lončar J., Horvat Fr., Omerza Ant., Osvald
Iv., Rabuza Ant., Kenda Iv., Simčič Br., Stroj-
nik Rud., Modrinjak Fr., Broman Avg., Mai-
cenovič Alf.; v Murski Soboti: Tomori
Lud., Šah M., Novak Fr.; v Novem me-
stu: Barbič Iv., Čuk Iv., Kapš Stan.; v Ri-
bnici na Dol.: Mlakar Marija, Arko Ivan-
ka, Zerjav Helena, Majerič Elza; v Studen-
cih pri Mariboru: Jug Fr.; v Št. Vi-
du nad Ljubljano: Lavrič Iv., Tome Eg.,
Zabret Štef., Krum Genov., Strmljan Fr., Ra-
dev Nik., Selimov Atanaz., Moder Jan., Lenič
St., Pleterski Božo, Rotar Jož., Aliančič Pet.;
v Veržej: Jan Lovro, Arnšek Fr., Pučko
Hanzek, Rovar Iv. — Samo nekatere uganke
so rešili: Grobelnik G., Herič Marija, Junger
Ludv., Premšhak Ger., Gradišnik Fed., Zavr-
žnik Frančiška in Smeh Iosipina, vsi v Celju.
En reševalec se je pozabil podpisati.

Za nagrado je bil izžreban Logar Va-
lentin. (Nagrado dobi v uredništvu.)

KNJIGARNA NOVA ZALOŽBA

Trgovina s pisarniškimi
potrebščinami

r. z. z o. z.

v Ljubljani, na Kongresnem trgu

priporoča dijakom in njih staršem bogato izbiro vsakršnih šolskih in pisarniških potrebščin, vse knjige za šole, zvezke, pisalno in risalno orodje, barve, papir za risanje in za načrte itd.

Kdor kupi za 100 Din, dobi na izbiro: Podobe iz sanj (Cankar), ali dramo Kasijo (Majcen), ali pesmi Tristia ex Siberia (Mole) kot dar. — Pri Novi Založbi je izšla Literarna veda (dr. Kelemenova).

Trgovske knjige in
šolski zvezki.

Vedno v zalogi:

glavne knjige, ameri-
ški journali, štrace, spo-
minske knjige, bloki,
mape i. t. d.

Na debelo! Na drobno!

ANT. JANEŽIČ

LJUBLJANA
Florijanska ul. št. 14

Knjigoveznica, industrija
šolskih zvezkov in
trgovskih knjig.

LJUDSKA POSJOJILNICA

reg. zadruga z neomej zavezo.

v LJUBLJANI

obrestuje hranilne vloge po naj-
ugodnejši obrestni meri, vezane
vloge po dogovoru ter brez vsa-
kega odbitka.

Tudi rentni davek plačuje
posojilnica sama.

Svoje prostore ima tik za franči-
škansko cerkvijo, v lastni palači, zidani
še pred vojno iz lastnih sredstev. Poleg
jamstva, ki ga nudi lastna palača,
veleposestvo in drugo lastno premože-
nje, jamčijo pri Ljudski posojilnici kot
zadrugi z neomejenim jamstvom, za
vloge vsi člani s svojim premoženjem,
ki presega večkratno vrednost vseh vlog.

Hranilne vloge znašajo nad
160 milijonov Din.

TISKARNA SLOVENIJA

DRUŽBA Z OMEJ. ZAVEZO

V LJUBLJANI

WOLFOVA ULICA ŠT. 1

IZVRŠUJE VSA V
TISKAR. STROKO
SPADAJOČA DELA
PO ZMERNIH CENAH

ČASOPISI, KNJIGE,
BROŠURE, VABILA,
PLAKATE ITD. ITD.

USTANOVLJENA LETA 1889.

Telefon šte. 16.

Poštni ček. 10.533.

**Stanje vloženega denarja nad 300 milijonov
dinarjev (1 milijarda in 200 milijonov kron).**

**MESTNA
HRANILNICA LJUBLJANSKA
(GRADSKA ŠTEDIONICA)**

**LJUBLJANA
PREŠERNOVA ULICA**

sprejema vloge na hranilne knjižice kakor tudi na tekoči račun,
in sicer proti najugodnejšemu obrestovanju. Hranilnica plačuje
zlasti za vloge proti dogovorjeni odpovedi v tekočem računu
najvišje mogoče obresti.

Jamstvo za vse vloge in obresti,

tudi tekočega računa, je večje kot kjerkoli drugod, ker jamči
zanje poleg lastnega hranilničnega premoženja še mesto Ljub-
ljana z vsem premoženjem ter davčno močjo. Vprav radi tega
nalagajo pri njej sodišča denar nedoletnih, župnijski uradi
cerkveni in občine občinski denar.

Naši rojaki v Ameriki

nalagajo svoje prihranke največ v naši hranilnici, ker je denar
tu popolnoma varen.